

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀS FAKULTĀTES
CIVILTIESISKO ZINĀTŅU KATEDRA

**PIEDZIŅAS VĒRŠANA UZ
DĀVINĀTO MANTU**

MAĢISTRA DARBS

Autors: **Edgars Kažoks**

Studenta apliecības Nr.: ek20135

Darba vadītājs: profesors Dr.iur. Jānis Kārklīņš

RĪGA 2022

Anotācija

Maģistra darba nosaukums ir "Piedzīņas vēršana uz dāvināto mantu".

Tā kā dāvinājuma līguma pamatā ir bezatlīdzības darījums, praksē ir sastopami gadījumi, kad dāvinājuma līgums tiek izmantots ar mērķi parādniekam izvairīties no atbildības pret kreditoru par savām saistībām. Parādnieks, lai izvairītos no piespiedu piedziņas, nodod trešajām personām mantu vai tiesības uz mantu. Ar katru gadu pieaug dāvinājuma līgumu skaits. Salīdzinot 2016.gada datus ar 2021. gadu ir redzams dāvinājuma līgumu skaita pieaugums par 67%.

Civillikuma 1927. pants nosaka "Manta atzīstama par dāvinātu tikai tiktāl, ciktāl no tās atvilkti dāvinātāja parādi. Tajā gadījumā, kad dāvinātājs nespēj samaksāt parādus, kuri viņam bijuši dāvināšanas laikā, nevien viņa kreditori var prasīt sev apmierinājumu no viņa dāvanas, bet arī viņš pats var prasīt no apdāvinātā, lai no viņa dāvinātās mantas dod atpakaļ šo parādu samaksai vajadzīgo daļu. Noruna starp dāvinātāju un apdāvināto par to, ka pēdējais neatbild par pirmā parādiem, ir spēkā pret kreditoriem tikai tad, ja viņi tai piekrituši."

Civillikuma 1922. pants nosaka "Ja dāvinājums izdarīts tādā apmērā, ka dāvinātāja neatņemamās daļas tiesīgajiem neatliek pat viņu neatņemamās daļas (422. un turpm.p.), tad viņi var prasīt no apdāvinātā, lai izdod viņiem šīs daļas."

Darba mērķis ir pētīt un analizēt Latvijas likumu normas, kas nosaka kreditoru un mantinieku tiesības vērst piedziņu uz dāvināto mantu. Kā rezultātā noskaidrot problēmjautājumu likumu piemērošanā un ieteikt iespējamo tiesisko risinājumu.

Darbā ir izvirzīts pieņēmums, ka Civillikumā sevišķais dāvinājuma veids par visas mantas dāvinājumu saistībā ar 1927. pantu nav tulkojams burtiski (gramatiski), ka kreditors var vērst piedziņu uz dāvināto mantu tikai tad, ja ir uzdāvināta visa parādnieka manta. Minētā tiesību norma neierobežo kreditora tiesības prasīt no apdāvinātā apmierinājumu no viņam dāvinātas mantas.

Atslēgvārdi: visa manta, dāvinātājs, kreditori, dāvinājuma objekts, maksātnespēja.

Annotation

The topic of this bachelor's thesis is "Directing recovery to the donated property"

Since the donation agreement is based on a gratuitous transaction, in practice, there are cases when the donation agreement is used to avoid the debtor's liability to the creditor for its obligations. The debtor transfers property or rights to property to third parties in order to avoid enforcement. The number of gift contracts is growing every year. Comparing the 2016 data with the 2021 data, the number of gift contracts increased by 67%.

Section 1927 of the Civil Code provides that "Property is considered to be donated only insofar as the donor's debts have been deducted from it. In cases where a donor is unable to pay the debts outstanding at the time of making the gift, not only may the creditors demand satisfaction from the donor's gift, but also the donor may himself or herself demand from the donee the return of the portion of the gift necessary for the payment of these debts. An agreement between the donor and the donee that the latter is not liable for the debts of the former is only in effect as against the creditors if the creditors have consented to it."

Section 1922 of the Civil Law states: " If a gift is of such magnitude that it deprives forced heirs of their preferential shares (Section 422 and the following Sections), then the forced heirs may demand that the donee give them such shares."

The aim of the work is to study and analyze the norms of Latvian legislation that determine the right of creditors and heirs to return the donated property. As a result, clarify the problems in the application of the law and propose a possible legal solution.

The document assumes that in the Civil Law a special type of donation for donating all property in connection with Article 1927 cannot be translated literally (grammatically), that the creditor can return the donated property only if all the debtor's property was donated. The specified legal norm does not restrict the right of the creditor to demand from the granting satisfaction from the property transferred to him as a gift.

Keywords: entire property, donor, creditors, subject-matter of a gift, insolvency

Saturs

Anotācija	2
Annotation	3
Apzīmējumu saraksts	5
Ievads	6
1. Dāvinājuma līguma tiesiskie aspekti vispār	8
1.1. Dāvinājuma līguma būtība	8
1.2. Sevišķie dāvinājuma veidi	19
1.3. Dāvinājuma nošķiršana no draudzības pirkuma	24
2. Kreditora un mantnieka tiesības prasīt apmierinājumu no dāvinātas mantas	32
2.1. Priekšnosacījumi piedziņas vēršanai uz dāvinātu mantu	32
2.2. Visa un atsevišķa manta Civillikuma 1927.panta tvērumā	39
2.3. Mantnieku tiesības prasīt neatņemamās daļas no izdarītā dāvinājuma	44
Kopsavilkums	52
Izmantotās literatūras un avotu saraksts	54
Literatūra	54
Normatīvie akti	55
Juridiskās prakses materiāli	55
Dokumentārā lapa	60

Apzīmējumu saraksts

CL	Latvijas Republikas Civillikums
g.	gads
Grām.	grāmata
L. Nr.	lietas numurs
lat.	Latīniski
lpp.	lapaspuse
LR AT	Latvijas Republikas Augstākā tiesa
Ls	lats
LU	Latvijas Universitāte
LV	Latvijas Valsts
Nr.	numurs
p.	pants
piem.	piemēram
pkt.	punkts
prof.	profesors
red.	redakcija
sal.	salīdzināt
sēj.	sējums
sk.	skatīt
t.i.	tas ir
t. s.	tai skaitā
turpm.	turpmāk

Ievads

No Civillikuma, kas pieņemts 1937.gada 28.janvārī un atjaunots 1992. gada 14. janvārī, un stājies spēkā 1992. un 1993. gados, redzams, ka Civillikuma Saistību tiesību daļas vienpadsmitajā nodaļā, kas reglamentē tiesiskās attiecības no dāvinājuma līguma, šo ilgo gadu laikā ir grozīti tikai trīs likuma panti (1922.pants, 1923.pants un 1924.pants), kas norāda uz zināma likuma normu stabilitāti un atbilstību arī mūsdienu prasībām.

Dāvinājuma līgums kā civiltiesisks darījums ir populārs un ikdienā to pielieto diezgan plaši, ja manta ir jāatdod bez atlīdzības. Turklāt darījuma dalībnieki var noslēgt to notāriālā vai Bāriņtiesu likumā paredzētā vai privātā kārtībā. Saskaņā ar Latvijas Zvērinātu notāru padomes sniegto informāciju, katru gadu pieaug dāvinājuma līgumu skaits, kas slēgts notāriālā akta formā: 2016. gadā 2693 dāvinājuma līgumi; 2017. gadā 2725 dāvinājuma līgumi; 2018. gadā 2748 dāvinājuma līgumi; 2019. gadā 3325 dāvinājuma līgumi; 2020. gadā 4074 dāvinājuma līgumi; 2021. gadā 4509 dāvinājuma līgumi. Salīdzinot 2016.gada datus ar 2021. gadu ir redzams dāvinājuma līgumu skaita pieaugums par 67%.¹

Tā kā dāvinājuma līguma pamatā ir bezatlīdzības darījums, praksē ir sastopami gadījumi, kad dāvinājuma līgums tiek izmantots ar mērķi parādniekam izvairīties no atbildības pret kreditoru par savām saistībām, kad parādnieks, lai izvairītos no piespiedu piedziņas, nodod trešajām personām mantu vai tiesības uz mantu.

Tāpēc prasījumi, kas pamatoti ar visas mantas dāvinājuma līgumu, ir samērā izplatīts individuāla kreditora prasījuma apmierināšanas veids. Šādas prasības ceļ arī maksātnespējas administratori.

Kreditoru interešu tiesiskā aizsardzība, kas saistīta ar piedziņas vēršanu uz parādnieka dāvinātu mantu ar mērķi gūt apmierinājumu, kad parādnieks nav spējīgs nokārtot saistības (faktiskā maksātnespēja), ir šī darba jautājums.

Darba mērķis ir pētīt un analizēt Latvijas likumu normas, kas nosaka kreditoru un mantinieku tiesības vērst piedziņu uz dāvināto mantu. Kā rezultātā noskaidrot problēmjautājumu likumu piemērošanā un ieteikt iespējamo tiesisko risinājumu.

Pētījums ir ierobežots ar materiāltiesisko normu izpēti, proti, ir jānoskaidro, kas ir dāvinājums Latvijas tiesību sistēmā un kādas ir kreditora un mantinieka tiesības prasīt apmierinājumu no dāvinātas mantas.

¹ Latvijas Zvērinātu notāru padomes 21.12.2021. un 04.01.2022. informatīvi e-pasti darba autoram par dāvinājuma līgumu skaitu 2016. – 2021. gadā. Sūtīts no e-pasta: anna.marija.onckule@latvijasnotars.lv.

Darbā izmantota analīzes pētnieciskā metode. Izmantojot analīzes metodi, pētīti gan Latvijas nacionālie normatīvie tiesību akti, gan Augstākās tiesas nolēmumi, kā arī tiesību zinātnieku publikācijas un likumu komentāri. Analīzes rezultāts tiks izteikts secinājumu un priekšlikumu formā.

Darbs sastāv no divām nodaļām. Pirmajā nodaļā pētīti dāvinājuma līguma tiesiskie aspekti vispār. Trīs apakšnodaļās ietverti jautājumi par dāvinājuma līguma būtību, sevišķi dāvinājuma veidi un dāvinājuma nošķiršana no draudzības pirkuma. Otrā nodaļā pētītas kreditora un mantnieka tiesības prasīt apmierinājumu no dāvinātas mantas. Trīs apakšnodaļās ietverot priekšnosacījumus piedziņas vēršanai uz dāvinātu mantu, visa un atsevišķa manta Civillikuma 1927.panta tvērumā un mantnieku tiesības prasīt neatņemamās daļas no izdarītā dāvinājuma. Kā arī kopsavilkums ar formulētiem secinājumiem un izvirzītajiem priekšlikumiem.

Darbā ir izvirzīts pieņēmums, ka Civillikumā sevišķais dāvinājuma veids par visas mantas dāvinājumu saistībā ar 1927. pantu nav tulkojams burtiski (gramatiski), ka kreditors var vērst piedziņu uz dāvināto mantu tikai tad, ja ir uzdāvināta visa parādnieka manta. Minētā tiesību norma neierobežo kreditora tiesības prasīt no apdāvinātā apmierinājumu no viņam dāvinātas mantas.

1. DĀVINĀJUMA LĪGUMA TIESISKIE ASPEKTI VISPĀR

1.1. Dāvinājuma līguma būtība

Saskaņā ar Latvijas Republikas Civillikuma (turpmāk - CL) 1912.pantā noteikto **dāvinājums ir tiesisks darījums, ar kuru kāds aiz devības piešķir otram bez atlīdzības kādu mantisku vērtību.**²

Likumā dāvinājuma līguma puses ir apzīmēti ar terminiem "dāvinātājs" un "apdāvināmais" (CL 1915.p.) vai pēc līguma noslēgšanas – "apdāvinātais" (CL 1919.p.). Dāvināt var katra rīcībspējīga persona. Savukārt dāvanu var iegūt katrs, kam vispār ir spēja iegūt. Šie vispārējie CL 1913. pantā esošie noteikumi piemērojami ar dažām atrunām. Ja dāvināmā mantiskā labuma īpašnieks ir rīcībnespējīgs (garā slima persona, nepilngadīgs bērns), tad viņa gribai būt devīgam nav juridiska spēka. Viņa aizbildnim vai vecākiem jādarbojas rīcības nespējīgās personas interesēs, kas nozīmē, ka viņi var slēgt tikai tādus darījumus, kuros rīcībnespējīgā persona iegūst adekvātu mantisku labumu. Arī tad, ja apdāvināmais zaudējis rīcībspēju, vēl pirms devis piekrišanu saņemt dāvinājumu, dāvinājums ir jāatzīst par nenotikušu.³

Vairākās Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senātā skatītajās lietās dāvinājumu uz pilnvaras pamata ir veikuši arī pilnvarnieki. Vērtējot līguma spēku, tika rūpīgi izsvērts, vai pilnvarnieks ir darbojies tā, kā būtu rīkojies pats pilnvaras devējs, un vai līgums atbilst pārstāvamā (aizvietojamā) interesēm. Dažās lietās atklājās, ka pilnvarnieki dāvinājuši pilnvaras devēja nekustamo īpašumu saviem laulātajiem, kaut gan pilnvaras devējs tādu gribu nebija paudis. Tā, piemēram, Ruta S. 1995.gadā ar sava pilnvarnieka Andreja K. līdzdalību atguva īpašuma tiesības uz zemes gabalu Rīgā, Grēcinieku ielā. 1997.gadā pilnvarnieks Andrejs K., izmantojot universālpilnvaru, noslēdza dāvinājuma līgumu, kurā norādīts, ka zemes gabals aiz devības, dāvinātāja interesēs un kā pateicība par palīdzību un izdarītajiem pakalpojumiem tiek dāvināts Regīnai L. Vēlāk noskaidrojās, ka Regīna L. ir pilnvarnieka sieva. Prasības pieteikumā par dāvinājuma līguma atzīšanu par spēkā neesošu Ruta S. norādīja, ka dāvinātāja nemaz nepazīst apdāvināto Regīnu L. Un pēdējā prasītājai nekādus pakalpojumus nav izdarījusi. Šis apstāklis kopā ar citiem lietā nozīmīgiem faktiem bija par pamatu dāvinājuma līguma atzīšanai par spēkā

² Latvijas Republikas Civillikums. Pieņemts 28.01.1937. [03.12.2015. red.]

³ Sk. Torgāns. K. Saistību tiesības. II daļa. Mācību grāmata. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 61.lpp. Sk. arī Torgāns K. Saistību tiesības. Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2018., 298.lpp

neesošu.⁴

Darba autors uzsver, ka īpaši noteikumi pastāv attiecībā uz valsts un pašvaldības iestāžu un komercsabiedrību tiesībām ziedot jeb nodot kādu mantu bezatlīdzības lietošanā.

Publiskas personas finanšu līdzekļu un mantas izšķērdēšanas novēršanas likuma 5.panta pirmajā daļā noteikts, ka publiskas personas mantu aizliegts nodot privātpersonai vai kapitālsabiedrībai bezatlīdzības lietošanā. Minētā panta otrās daļas 2¹.punkta, 4.¹punkta, 5.punkta un 6.punkta noteikumi paredz to, ka šā panta pirmās daļas noteikumi neattiecas uz gadījumiem, kad: valsts mantu publiskas personas institūcija nodod lietošanā sabiedriskā labuma organizācijai vai sociālajam uzņēmumam, atvasināta publiska persona savu mantu nodod lietošanā sabiedriskā labuma organizācijai vai sociālajam uzņēmumam, publiska persona savu mantu nodod privātpersonai vai kapitālsabiedrībai tai deleģēto valsts pārvaldes uzdevumu pildīšanai, arī publiskas personas pakalpojumu sniegšanai un citos likumos vai Ministru kabineta noteikumos ir atļauts publiskas personas mantu nodot bezatlīdzības lietošanā.

Jāuzsver, ka atbilstoši minētā likuma 5.panta piektajā daļā noteiktajam lēmumu par publiskas personas mantas nodošanu bezatlīdzības lietošanā sabiedriskā labuma organizācijai vai sociālajam uzņēmumam pieņem attiecīgi Ministru kabinets vai atvasinātas publiskas personas orgāns. Publiskas personas mantu bezatlīdzības lietošanā sabiedriskā labuma organizācijai vai sociālajam uzņēmumam nodod uz laiku, kamēr tiem ir spēkā attiecīgais statuss, bet ne ilgāku par 10 gadiem. Publiskas personas mantu bezatlīdzības lietošanā sabiedriskā labuma organizācijai vai sociālajam uzņēmumam var nodot atkārtoti.⁵

Turklāt likuma 10.panta pirmā un otrā daļa nosaka:

"(1) Publiska persona, izņemot likumos vai Ministru kabineta noteikumos īpaši paredzētus gadījumus, nedrīkst dāvināt (ziedot) finanšu līdzekļus un mantu.

(2) Kapitālsabiedrība šā likuma 11. un 12.pantā noteiktajā kārtībā finanšu līdzekļus vai mantu drīkst dāvināt (ziedot), ja vienlaikus pastāv šādi nosacījumi:

- 1) dāvinājums (ziedošanas) paredzēts kultūras, mākslas, zinātnes, izglītības, sporta, vides vai veselības aizsardzības, kā arī sociālās palīdzības veicināšanai;
- 2) pastāv iespēja kontrolēt dāvinājuma (ziedošanas) izlietošanu;
- 3) attiecīgā kapitālsabiedrība dāvināšanas (ziedošanas) brīdī ir samaksājusi valstij vai pašvaldībai visus nodokļus un darbiniekiem izmaksājusi algas;

⁴ LR AT Civillietu tiesu palātas 2000. gada 8. novembra spriedums lietā Nr.PAC-678. Grām.: Latvijas Republikas apelācijas instances nolēmumu apkopojums civillietās 1999.-2000. gads. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2001, 552.-556.lpp.

⁵ Publiskas personas finanšu līdzekļu un mantas izšķērdēšanas novēršanas likums. LV likums. Pieņemts: 19.07.1995. [01.01.2020. red.]

4) attiecīgā kapitālsabiedrība iepriekšējā pārskata gadā ir strādājusi ar peļņu."

Autors vērs uzmanību arī tam, ka saskaņā ar Komerclikuma 1.panta otro daļu komercdarbība ir atklāta saimnieciskā darbība, kuru savā vārdā peļņas gūšanas nolūkā veic komersants. Līdz ar to secināms, ka dāvinājuma līgums, kas ir bezatlīdzības darījums, nav raksturīgs komersanta saimnieciskajai darbībai un neatbilst komercdarbības likumiskajam mērķim.⁶

Likumdevējs apzināti atturējies lietot terminus "manta", "lieta" un "piešķir īpašumā". Saskaņā ar CL 1914.pantu **dāvinājums var izpausties** ne vien īpašuma tiesību atdošanā apdāvinātajam, bet arī apdāvinātā atbrīvošanā no pienākumiem pret dāvinātāju vai trešajām personām, viņa lietu bezmaksas pārzināšanā, kā arī prasījuma tiesību cesijā. Atsvabinot personu no pienākuma izpildīt kādu darbu vai veicot viņa vietā glabātāja pienākums, bērna uzraudzību vecāku prombūtnes laikā (lietu pārziņu), nebūtu precīzs apgalvojums, ka tiek nodota manta, taču mantiska vērtība šādos gadījumos ir konstatējama. Salīdzinājumam, apsveikuma dzejoļa veltīšana (bez publicēšanas tiesību piešķiruma) nav dāvinājums CL izpratnē.⁷

Pie dāvinājuma līguma slēgšanas ir divas svarīgas pazīmes, kas skar dāvinājuma līguma būtību: subjektīvais moments ir dāvinātāja griba apdāvināt, kuru gan ir grūti konstatēt, jo tas ir iekšējs pārdzīvojums, kas uz āru reti parādās skaidri; objektīvais moments ir līguma bezatlīdzības raksturs. Ar dāvinājuma līguma noslēgšanu tiek radīta mantiskās vērtības samazināšanos vienā un palielināšanos otrā pusē, ko ir iespējams fiksēt. Bez tam, dāvinājumasubjektīvais pamatojums ir devība (lat. – *animus donandi*). Devība nav tikai dāvinājuma motīvs, bet gan tā pamats.⁸ Vēl svarīga dāvinājuma līguma pazīme ir tas, ka dāvinātājs ar dāvinājuma veikšanu samazina savu un pavairo apdāvinātam piederošo tiesību mantisko vērtību.

Augstākminētie dāvinājuma līguma elementi ir svarīgi, izvērtējot, vai noslēgtais līgums ir bijis dāvinājuma līgums, un vai aiz tā nav gribēts noslēpt citu darījumu. Tāpat, ja dāvinātajam nav šīs vēlēšanās izrādīt labvēlību, tad iespējams, ka aiz dāvinājuma ir paslēpta uzpirkšana, kukuļošana, izspiešana vai cita dāvinājuma būtībai neatbilstoša rīcība.

No dāvinājuma līguma jēdziena, kas ir noteikts CL 1912.pantā nevar skaidri secināt, vai līgums ir reāllīgums vai konsensuāls līgums. Skaidrību rada CL 1915.pants, norādot: lai dāvinājums būtu spēkā, tas jāpieņem apdāvināmajam vai viņa vietniekam. Tātad ir nepieciešams

⁶ Komerclikums. LV likums. Pieņemts: 13.04.2000. [01.08.2021. red.]

⁷ Sk. Torgāns. K. Saistību tiesības. II daļa. Mācību grāmata. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 62.lpp. Sk. arī Torgāns K. Saistību tiesības. Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2018, 298.lpp

⁸ Sinaiskis V. Latvijas civiltiesību apskats. Lietu tiesības. Saistību tiesības. Rīga: Latvijas Juristu biedrība, 1995, 181.lpp.

apdāvināmā gribas izpaudums un, izsakot piekrišanu dāvinājumu pieņemt, apdāvinātais iegūst tiesību prasīt dāvanas nodošanu, pat tiesas ceļā. Līdz ar to jāsecina, ka dāvinājums pēc CL ir konsensuāls līgums. Vienlaikus dāvinājums ir tāds līgums, ar kuru var uzskatāmi ilustrēt to, ka no likumdevēja apsvērumiem lielā mērā ir atkarīgs, vai līgumam likumā piešķirt reāllīguma vai konsensuāla līguma raksturu. Padomju civiltiesībās, arī LPSR civilkodeksā, kas bija spēkā līdz 1993.gada 31.martam, dāvinājums pastāvēja kā reāllīgums.⁹

Romiešu tiesībās dāvinājuma līgums (lat. *donatio*) varēja izpausties: a) dāvinājuma priekšmeta tiešā nodošanā apdāvinātajam un viņa pateicīgā pieņemšanā, b) apsolījumā maksāt naudas summu vai ko sagādāt apdāvinātajam un apsolījuma pieņemšanā, c) arī darbības veikšanā, servitūta nodibināšanā, parāda atlaišanā, ko apdāvināmais atzinis.¹⁰ Tātad romiešu tiesībās pastāvēja gan skaidri izteikts konsensuāla līguma variants, gan arī tāds līguma variants, kas atgādina reāllīgumu.

CL pieļauj gan vienošanos par mantiskās vērtības nodošanu (un pat prasījuma īstenošanu tiesas ceļā), gan lietas tūlītēju nodošanu un pieņemšanu. Tas ir radījis diskusijas par līguma dabu. Tā kā CL 1915. pants izšķirošo nozīmi piešķir vienošanās faktam, līgums atzīstams par konsensuālu. Salīdzinājumam var atzīmēt, ka divas iespējas ir arī pirkumā – lietas nodošana kā pirkuma līguma sākums vai apsolījums, kuram vēlāk sekos lietas došana. Pēc likuma svarīga ir vienošanās, tāpēc pirkuma priekšmeta nodošana neietekmē līguma konsensuālo dabu.¹¹

Tā kā dāvinājuma definīcijā nav lietots termins "līgums", ir precizējams, vai dāvināšanā ir pietiekami ar vienas personas (dāvinātāja) gribas izpaudumu. Juridiskajā literatūrā ir aplūkots, vai dāvinājums ir līgums vai vienpusējs darījums, un secināts, ka, ņemot vērā CL 1915.pantā¹² paredzēto dāvinājuma spēkā esamības priekšnoteikumu – apdāvinātā vai viņa vietnieka pienākumu pieņemt dāvinājumu, dāvinājums ir līgums un tas varbūt tikai divpusējs darījums.

Dāvinājums ir līgums, divpusējs darījums, kas var notikt tad, ja viens piedāvā mantisku vērtību, bet otrs piekrīt to pieņemt (CL 1915.pants). Tādēļ vārds "piešķir" nav uzskatāms par tādu apzīmējumu, kas rāda, ka darījumam pietiek ar vienpusēju piešķiršanas gribas izpausmi.¹³

Kā bija norādīts iepriekš, dāvinājuma subjektīvs pamatojums ir devība (lat. – *animus donandi*). Ja nav altruisma, vēlēšanās izrādīt labvēlību, tad jāmeklē citi motīvi. Civilstrīdā

⁹ Ibid. 61.lpp. Skat. arī 297.lpp

¹⁰ Ibid. Sk. arī: Kalniņš V. Romiešu civiltiesību pamati. – Rīga: Izdevniecība "Zvaigzne", 1977, 154.lpp.

¹¹ Ibid.

¹² Latvijas Republikas Civillikums. Pieņemts 28.01.1937. [03.12.2015. red.]

¹³ Latvijas Republikas Civillikuma komentāri: Ceturtā sadaļa. Saistību tiesības. Autoru kolektīvs prof. K.Torgāna vispārīgā zinātniskā redakcijā. Rīga: Mans Īpašums, 1998, 367.lpp.

faktiem, kas liecina par devības motīva trūkumu, var būt nozīme, ja ir jāizlemj jautājums, vai patiesi ir gribēts dāvinājuma līgums, vai arī varbūt tas ir fiktīvs vai simulatīvs darījums. Devīguma elements ir saskatāms arī CL 1933.pantā norādītajā dāvinājumā atlīdzības nozīmē. Dāvināšana atlīdzības nozīmē neizriet no juridiska pienākuma kaut ko atlīdzināt, tā arī balstās uz labvēlību, brīvprātīgu devību, tikai šādā gadījumā ir vieglāk konstatēt devības cēloņus.¹⁴

Civiltiesības regulē tādu labumu apgrozību, kuriem ir noteikta mantiska vērtība vai tāda vismaz aptuveni ir daudz maz droši nosakāma. Dažādu mantisku vērtību piemērus speciāli dāvinājuma attiecībām nosauc CL 1914.pants. Pretstatā tam par dāvinājumu nevar saukt ne apsveikuma dzejoļa veltīšanu (bez publicēšanas tiesību nodošanas), ne uzslavas un komplimentus, ne citādas labvēlības izpausmes, kas dod tikai morālu gandarījumu.¹⁵

CL 1913.pantā noteikts, ka dāvināt var katra rīcības spējīga persona. Dāvanu iegūt var katrs, kam vispār ir spēja iegūt. Minētais pants vēlreiz atkārtoto to, kas vispārīgu noteikumu veidā jau fiksēts sadaļā par darījumu dalībniekiem. Dāvinātājam ir jābūt rīcībaspējīgam. Apdāvināmajam ir jābūt spējai kļūt par dāvinātās lietas īpašnieku vai pieņemt cita veida labumu. Ja dāvināmās lietas īpašnieks ir rīcībnespējīgs, tad viņa gribai būt devīgam nav juridiska spēka. Savukārt vecāku vai aizbildņa devība nevar aizstāt aizbilstamā devību. Rīcības nespējīgā interesēs viņi var slēgt tikai tādus darījumus, kuros rīcības nespējīgā persona iegūst kādu mantisku labumu.¹⁶

Atbilstoši CL 1914.panta noteikumiem **dāvinājums var būt ne vien īpašuma vai citu lietu tiesību atdošana apdāvinātam, bet arī prasījumu tiesību bezatlīdzības cesija, apdāvinātā atsvabināšana no pienākumiem pret dāvinātāju vai pret trešajām personām, atteikšanās no kādas tiesības apdāvinātam par labu, kā arī viņa lietu bezmaksas pārziņa.**

Minētais CL pants detalizē **dāvinājuma priekšmetu – mantisku vērtību došana.** Uzskaitījums nav izsmeļošs. Jēdziens “dāvinājums” šajā pantā ir lietots citādā nozīmē nekā CL 1912.pantā un nodaļas virsrakstā. Komentējamajā pantā, gan kopā ar darbībām, kas ir darījuma priekšmets (atdošana, atsvabināšana, atteikšanās, pārziņa), raksturoti dāvinājuma objekti – mantiskās vērtības. Pantā uzsvērts, ka, lai panāktu lietas nonākšanu apdāvināmā īpašumā, viņam ir jāsaņem īpašuma tiesības. Tātad nevis pašas lietas došanai ir izšķirošā nozīme, bet gan attiecīgajai juridiskajai darbībai. Nekustamā īpašuma dāvinājumā, piemēram, dāvinājums notiek ar attiecīga ieraksta izdarīšanu zemesgrāmatā. Lietu tiesības atdošana arī nevar notikt, dodot no rokas rokā, jo runa ir par bezķermeniskiem labumiem, piemēram, servitūtu vai lietojuma tiesībām. Prasījuma tiesības dāvināšanas raksturošanai ir lietots apzīmējums “bezatlīdzības

¹⁴ Ibid.

¹⁵ Ibid. 367.-368.lpp.

¹⁶ Ibid. 368.lpp.

cesija". Cesija arī ir atdošana, taču vienlaicīgi ir uzsvērts, ka šādā dāvinājumā jāērķinās ar trešās personas tiesībām iebilst pret cesiju un citiem noteikumiem par cesiju (CL 1801.-1810.p.). Apdāvinātā atsvabināšana no pienākumiem ir bez šķēršļiem izdarāma attiecībā pret dāvinātāju. Pienākumi pret trešajām personām ne vienmēr pieļauj parādnieka maiņu bez kreditora piekrišanas. Nevar būt iebildumi pret to, ja dāvinātājs samaksā apdāvināmā vietā kādu naudas summu. Turpretī parāda pārņemšana, kas no apdāvināmā un viņa kreditora viedokļa ir parāda pārvede, ir iespējama, tikai ievērojot noteikumus par pārjaunojumu (CL 1876., 1877.p.). Ja dāvinājums ir atteikšanās no kādas tiesības par labu apdāvinātajam, tad jāņem vērā, ka pastāv tādas tiesības, kuru pāreja uz citu subjektu nevar notikt, piemēram, tiesības uz autorību. Lietu bezmaksas pārziņa ir plašs jēdziens, kura saturs aptver darbības atbilstoši CL 18.nodaļas noteikumiem, kā arī attiecības darba izpildē (dārza uzraudzība, bērna kopšana, mājas uzturēšana kārtība).¹⁷

CL 1916.pants nosaka, ka dāvinātajam nav ne jāmaksā nokavējuma procenti, ne jāizdod augļi, ko viņš no dāvinātās lietas saņēmis. Dāvinājuma bezatlīdzības raksturs pamato īpašu risinājumu tam gadījumam, ja dāvinātājs nokavē līgumā paredzēto vai no tā izrietošo dāvanas nodošanas termiņu. Sarežģīts ir jautājums, cik ilgi dāvinātājs bez neizdevīgām sekām var nepildīt savu apsolījumu. Domājams, ka, ja dāvanas nodošanas prasību apmierina tiesa, tad izvairīšanās no sprieduma izpildes jau būs tāds pārkāpums, par kuru var prasīt arī procentus un augļus.

Atbilstoši CL 1917.panta noteikumiem, ja dāvina ķermenisku lietu, tad ar tās nodošanu uz ieguvēju pāriet īpašuma tiesība.

Par dāvinātās lietas bojāeju vai pasliktināšanos, kā arī par tās attiesājumu vai trūkumiem dāvinātājs atbild tikai tad, ja viņš noteikti to uzņēmis vai arī pielaidis ļaunprātību vai rupju neuzmanību. Atlīdzība par attiesājumu un par lietas trūkumiem aprobežojas tikai ar tā atdošanu, ko apdāvinātais izdevis lietai no savas paša mantas. Visas uz dāvināto lietu guļošās nastas un aprūtinājumi jānes apdāvinātam.

Dāvinājums ir viens no nedaudzajiem bezatlīdzības līgumiem un vienīgais mantisku vērtību atsavinājuma līgums, kas vienmēr vērsts uz līguma objekta pāreju citas personas īpašumā vai citādu mantisku palielinājumu.

Dāvinājuma līgums nav raksturīgs komercdarbībai, kaut arī labdarība ("sponsorēšana"), pastāvot civiltiesiskām sekām, arī ir dāvinājums.¹⁸

¹⁷ Sk. Latvijas Republikas Civillikuma komentāri: Ceturtā sadaļa. Saistību tiesības. Autoru kolektīvs prof. K.Torgāna vispārīgā zinātniskā redakcijā. – R.: Mans Īpašums, 1998, 268.-269.lpp.

¹⁸ Torgāns K. Saistību tiesības. II daļa. Mācību grāmata. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008. 60.lpp.
Sk. arī Torgāns K. Saistību tiesības. Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2018., 295.lpp

Dāvinājuma objekts ir mantiska vērtība.

Civillikuma 1914.pantā ir noteikts, ka dāvinājums var būt 1) ne vien īpašuma vai citu lietu tiesību atdošana apdāvinātam, bet arī 2) prasījumu tiesību bezatlīdzības cesija, 3) apdāvinātā atsvabināšana no pienākumiem pret dāvinātāju vai pret trešajām personām, 4) atteikšanās no kādas tiesības apdāvinātam par labu, kā arī viņa lietu bezmaksas pārziņa. Tas nozīmē, ka dāvinājumam, no satura viedokļa ir dažādi veidi, un sakarā ar to nav pareizi uzskatīt dāvinājumu tikai par īpašuma iegūšanu (to realizējot ar tradīciju), bet dāvinājums attiecas arī uz saistību tiesībām u.c., protams, atkarībā no objekta un satura.¹⁹

Būtiski jāpievērš uzmanība arī jēdzienam "manta", kas juridiskajā literatūrā ir tiesību kopība, kurā ietilpst visas vienam tiesību subjektam piederošās subjektīvās tiesības, turklāt tādas tiesības, kurām ir mantiska vērtība un kuras juridiski, piemēram, iespējams pārvērst naudā.²⁰

No tā izriet, ka "manta" ir vienīgi visaptverošs visu vienam tiesību subjektam piederošo naudā novērtējamo tiesību apzīmējums. Tajā pašā laikā, ciktāl ir runa par tiesībām, kuras juridiski iespējams nodot citām personām, manta var būt saistībtiesiska apņemšanās darījuma priekšmets, piem., pirkuma vai dāvinājuma līguma priekšmets. Šādā gadījumā, lai parādnieks izpildītu savu saistību un notiktu atsavināto tiesību pāreja ieguvējam, attiecībā uz katru mantā ietilpstošo tiesību nepieciešams ievērot attiecīgos likuma noteikumus par tās pāreju citai personai. Tā, piemēram, atbilstoši Civillikuma 1925. pantam dāvinājuma līguma priekšmets var būt dāvinātāja visa manta (ne tikai tagadējā, bet arī nākamā manta, sk., Civillikuma 1926. pantu). Komentējot šo normu, juridiskajā literatūrā pamatoti atdzīts, ka visas mantas dāvinājuma gadījumā nevar būt runa par universālo tiesību pēctecību. Tāpēc dāvinājuma līguma priekšmetā ietilpstošās īpašuma tiesības uz kustamām lietām pāriet apdāvinātajam ar attiecīgās lietas nodošanu (sk. CL 987.p.), bet īpašuma tiesības uz nekustamām lietām – ar attiecīgās tiesības nostiprināšanu zemesgrāmatā uz apdāvinātā vārda (sk. CL 993.p. 1. d., 1477. p. 1. d.); mantā ietilpstošās saistību tiesības uzskatāmas par pārgājušām apdāvinātajam ar dāvinājuma līguma noslēgšanas brīdi (sk. CL 1918. p.).²¹

Jāpiekrīt arī viedoklim, ka atsevišķos gadījumos Civillikumā ar šo terminu tiek apzīmēta manta *saimnieciskā nozīmē*, ar to saprotot konkrētam tiesību subjektam piederošo naudā

¹⁹ Sinaiskis V. Latvijas civiltiesību apskats. Lietu tiesības. Saistību tiesības. Rīga: Latvijas Juristu biedrība, 1995, 182.lpp.

²⁰ Kalniņš E. Mantas jēdziens civiltiesībās. LU žurnāls "Juridiskā Zinātne", 1.sēj. Rīga: LU, 2010, 144.lpp.

²¹ Ibid.

novērtējamo tiesību (t. s. mantas aktīvs) un viņa parādsaistību (t. s. mantas pasīvs) kopumu.²²

Mūsdienās dāvinājuma līgumus parasti noslēdz starp tuviem radniekiem (piemēram, dēlu, meitu vai brāli, māsu u.tml.) vai arī starp īpašu labvēlību nopelnījušiem paziņām (piemēram, draudzene uzdāvina savai draudzenei dzīvokli sakarā ar to, ka draudzene ilgu gadus ir viņu kā personu ar invaliditāti apkopusi).

Dāvinātā lieta pāriet jaunajam īpašniekam ar visiem apgrūtinājumiem un uz tā gulstošajām nastām. Šo noteikumu tiesu praksē tulko ļoti plaši, piemērojot CL 1927.pantu arī tad, kad nav bijis visas mantas dāvinājums un parāds nav saistīts ar konkrētas lietas apgrūtinājumu. Iepriekš minēto atspoguļo šāds piemērs:

Guntars G. 2000.gada 3.oktobrī apņēmās līdz 2001.gada 31.martam samaksāt Jurim K. pēc tratas (pārdevu vekseļa) Ls 10 415. Samaksa netika izdarīta. Talsu rajona tiesa, pamatojoties uz Civilprocesa likuma 405.pantu, apmierināja Jura K. pieteikumu par saistības bezstrīdu piespiedu izpildi. Tomēr tiesu izpildītājs nespēja veikt piedziņu, jo atklājās, ka parādnieks savu vērtīgāko mantu pirms vekseļa samaksas termiņa ir atdāvinājis savam dēlam Gintam G. Pēc dāvinājuma līguma 2000.gada 27.decembrī dāvināts dzīvokļa īpašums Nr.28 un 2001.gada 12.janvārī – nekustamais īpašums Mērsragā.

2002.gada 10.janvārī Juris K cēla prasību tiesā par abu dāvinājuma līgumu atcelšanu un ierakstu dzēšanu zemesgrāmatās, norādot, ka dāvinātājs rīkojies pretēji labai ticībai un ar mērķi izvairīties no vekseļa parāda dzēšanas. Prasības pieteikumā norādīts, ka saskaņā ar CL 1927.pantu par dāvinājuma priekšmetu atzīstama tikai tā manta, kas paliktu pēc dāvinātāja parādu atvilkšanas.

Pēc prasības celšanas apdāvinātais Gints G. norādītos īpašumus pārdevis Andrai T., kuras tiesības nostiprinātas zemesgrāmatās.

Kurzemes apgabaltiesa prasību apmierināja. Apelācijas instances tiesa sakarā ar atbildētāju apelācijas sūdzībām noraidīja prasību. Augstākās tiesas Civillietu tiesu palāta, izskatot lietu vēlreiz, nosprieda vērst piedziņu Ls 10 415 apmērā uz minētajiem nekustamajiem īpašumiem un dzēst zemesgrāmatās ierakstu par Andras T. īpašuma tiesībām un par Ginta G. īpašuma tiesību izbeigšanu. Tiesa noraidīja prasību par dāvinājuma un pirkuma līgumu atcelšanu un Ginta G. īpašuma tiesību dzēšanu.

²² Sk.: Larenz K., Wolf M. Allgemeiner Teil des Bürgerlichen Rechts ..., §21, Rn. 12 ff; sal.: Višņakova G., Balodis K. Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Lietas. Valdījums. Tiesības uz svešu lietu (841.-926. p., 1130.-1400. p.) ..., 10. lpp.; Balodis K. Ievads civiltiesībās ..., 108., 109. lpp. Citēts no: Kalniņš E. Mantas jēdziens civiltiesībās. LU žurnāls "Juridiskā Zinātne", 1.sēj. Rīga: LU, 2010, 147.lpp.

Par to vēlreiz tika iesniegta kasācijas sūdzība, ko Senāts izskatīja paplašinātā sastāvā (7 senatori). Senāta spriedumā detalizēti pamatots oriģinālais risinājums, kādu sniegusi Civillietu tiesu palāta, un spriedums atstāts negrozīts.²³

Apdāvinātājam ir tiesības prasīt izpildīt arī tos apsolījumus, kas nesaistās ar lietas došanu. Ja dāvinājuma priekšmets ir prasījums pret trešo personu, tad līguma izpilde izpaužas cesijas līguma noformēšanā. Pakalpojumu vai citādā lietu bezmaksas pārziņā dāvinātā vērtība pāriet atbilstoši noteiktumiem par svešu lietu pārziņu (CL Saistību tiesību daļas 18. nodaļa) vai darba, pakalpojuma izpildi (CL Saistību tiesību daļas 15.nodaļa). Apdāvinātājam, kā arī viņa mantiniekiem ir tiesības prasīt dāvanas nodošanu tiesas ceļā (CL 1915.p.).²⁴

Pēc dāvināto mantisko labumu pārejas apdāvinātājam starp līdzējiem tiesiskās saites neizbeidzas galīgi. Likums ir paredzējis tikai dāvinājumam raksturīgu atsaukšanas iespēju, bet dāvinājumā ar uzlikumu – arī kontroles tiesības.

Dāvinājuma līguma forma vairāk ir atkarīga no līguma rakstura un līguma pušu izvēles.

Civillikums attiecībā uz dāvinājuma līgumu nenosaka speciālus nosacījumus attiecībā uz dāvinājuma līguma formu. Dāvinājuma līguma noslēgšana rakstveidā ir izdevīga pusēm, ja ir nepieciešams pierādījums pušu saistībām. Attiecībā uz dāvinājuma līguma formu, ir piemērojami Civillikumā nostiprinātie vispārējie darījumu slēgšanas noteikumi, un darījuma formu izvēlas darījuma dalībnieki (CL 1473.pants), izņemot likumā tieši norādītus gadījumus.

Nekustamā īpašuma dāvinājums obligāti ir noformējams rakstiski, jo tas ir jānostiprina zemesgrāmatās. Tāpat jārikojas, ja par labu kaimiņam nodibina servitūtu. Prasījuma dāvināšanai piemērojami noteikumi par cesiju (bezatlīdzības), paturot vērā arī dažus ierobežojumus (CL 1801.-1810.p.) Kreditors var apdāvināto bez šķēršļiem atsvabināt no pienākuma pret sevi. Turpretim, lai atbrīvotu no pienākuma pret trešo personu, kas būtībā ir parāda pārvedums, var būt vajadzīga kreditora piekrišana. Nevar iebilst pret to, ka dāvinātājs apdāvinātā vietā samaksā kādu naudas summu. Turpretī parāda pārņemšana no apdāvināmā ir iespējama, tikai ievērojot noteikumus par pārjaunojumu (CL 1876., 1877.p.). Nevar dāvināt autorības tiesības un citas cieši ar personu saistības tiesības. Ja līdzēji paši ir izvēlējušies rakstiski vai notariāla apliecinājuma

²³ Citēts no Torgāns K. Saistību tiesības. II daļa. Mācību grāmata. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008. 67.-68.lpp. Sk. arī Torgāns K. Saistību tiesības. Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2018., 295-296.lpp. Sk. arī: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2006. gada 18. janvāra spriedums lietā Nr. SKC-14 SKC-14/2006. Pieejams: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/civillietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/civillikums/ceturta-dala-saistibu-tiesibas-1401-2400pants/vienpadsmita-nodala-davinajums-1912-1933pants>

²⁴ Latvijas Republikas Civillikums. Pieņemts 28.01.1937. [03.12.2015. red.]

formu, tad tāda pati forma jāievēro arī atcēlēja līguma noslēgšanai.²⁵

Apkopojot iepriekš norādīto, darba autors secina, ka dāvinājuma līgums ir tiesisks darījums, divpusējs līgums, ar kuru kāds aiz devības piešķir otram bez atlīdzības kādu mantisku vērtību (piemēram, automašīnu, dzīvokli, māju, gleznu u.tml.). Dāvinātāja devība nav tikai dāvinājuma motīvs, bet ir tā pamats. Vēl svarīga dāvinājuma līguma pazīme ir tas, ka dāvinātājs ar dāvinājuma veikšanu samazina savu un pavairo apdāvinātam piederošo tiesību mantisko vērtību.

Šeit svarīgi atkārtot, ka ar jēdzienu "manta" īstā nozīmē saprotams visu to naudā novērtējamo subjektīvo tiesību kopums, kas pieder konkrētam tiesību subjektam. Jāņem vērā, ka Civiltiesiskajā regulējumā ar terminu "manta" cita starpā tiek apzīmēta arī manta saimnieciskā nozīmē (kā mantas aktīvu un pasīvu kopums) un pat atsevišķas ķermeniskas lietas. Mantā ietilpst vienīgi naudā novērtējamas subjektīvās tiesības, t. i., tādas jau iegūtas un attiecīgajam tiesību subjektam piederošas tiesības, kurām ir mantiska vērtība un kuras normālos apstākļos var atsavināt pret naudu vai kuras atbilstoši to raksturam dod zināmu naudā novērtējamu labumu, piem., īpašuma un citas lietu tiesības, saistību tiesības (saistību tiesiskie prasījumi, piem., uz dāvinājuma līguma pamata).²⁶

Darba autors secina, ka dāvinājums var būt ne vien īpašuma vai citu lietu tiesību atdošana bez atlīdzības apdāvinātajam, bet arī prasījumu tiesību bezatlīdzības cesija (piemēram dāvinātājs dāvina bez atlīdzības apdāvinātajam savas prasījuma tiesības par parāda piedzīšanu no kāda parādnieka), apdāvinātā atsvabināšana no pienākumiem pret dāvinātāju (piemēram, dāvinātājs, noslēdzot dāvinājuma līgumu, paredz tajā tādu noteikumu, ka ar šī līguma noslēgšanu apdāvinātajam vairs nav pienākuma pret dāvinātāju viņu uzturēt) vai pret trešajām personām, atteikšanās no kādas tiesības apdāvinātajam par labu (piemēram, dāvinātājs atsakās no savām tiesībām uz nekustamo īpašumu apdāvinātajam par labu), kā arī viņa lietu bezmaksas pārziņa (piemēram, dāvinātājs ar dāvinājuma līgumu uzdāvina apdāvinātajam tiesības bezmaksas pārvaldīt dāvinātāja īpašumu, piemēram, veikalu).

Vienlaikus darba autors secina, ka dāvinātā lieta pāriet jaunajam īpašniekam jeb apdāvinātajam ar visiem apgrūtinājumiem un uz tā gulstošajām nastām, piemēram, ar visiem

²⁵ Citēts no Torgāns K. Saistību tiesības. II daļa. Mācību grāmata. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008. 67.-68.lpp. Sk. arī Torgāns K. Saistību tiesības. Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2018., 301.lpp Sk.arī: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2001. gada 25. aprīļa spriedums lietā Nr.SKC-223. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta spriedumi un lēmumi 2001. – Rīga: Latvijas Tiesnešu mācību centrs, 2002, 245.-249.lpp.

²⁶ Sk. arī Kalniņš E. Mantas jēdziens civiltiesībās. LU žurnāls "Juridiskā Zinātne", 1.sēj. Rīga: LU, 2010, 150.lpp.

dāvinātāja iepriekš nenokārtotajiem naudas parādiem un nodibinātajiem servitūtiem.

Civillikums attiecībā uz dāvinājuma līguma formu nenosaka speciālus nosacījumus vai līgums ir slēdzams rakstveidā, vai nē, izņemot nekustamā īpašuma dāvinājuma līgumu, kurš obligāti ir noformējams rakstiski.

Darba autors uzsver, ka dāvinājuma līguma noslēgšana rakstveidā ir izdevīga pusēm, ja turpmāk (piemēram, tiesā) būs nepieciešams rakstveida pierādījums abu pušu pastāvošajām saistībām.

1.2. Sevišķie dāvinājuma veidi

Civillikumā noteiktie sevišķie dāvinājuma veidi ir: 1) visas mantas dāvinājums; 2) dāvinājums ar uzlikumu; 3) dāvinājums atlīdzības nozīmē.

Atbilstoši CL 1925.pantam **visas mantas dāvinājumā (darbības) priekšmets ir visa tagadējā dāvinātāja manta,**

Saskaņā ar CL 1927.panta noteikumiem **manta atzīstama par dāvinātu tikai tiktāl, ciktāl no tās atvilkti dāvinātāja parādi.** Tajā gadījumā, kad dāvinātājs nespēj samaksāt parādus, kuri viņam bijuši dāvināšanas laikā, ne vien viņa kreditori var prasīt sev apmierinājumu no viņa dāvanas, bet arī viņš pats var prasīt no apdāvinātā, lai no viņa dāvinātās mantas dod atpakaļ šo parādu samaksai vajadzīgo daļu. Šī tiesību norma nodrošina kreditoru tiesības.²⁷ Noruna starp dāvinātāju un apdāvināto par to, ka pēdējais neatbild par pirmā parādiem, ir spēkā pret kreditoriem tikai tad, ja viņi tai piekrituši.

Retos gadījumos fiziskas personas atdāvina saviem tuviniekiem visu savu mantu. Tas nav labākais veids, kā var sev nodrošināt mierīgas un pārticīgas vecumdienas, labāks variants tad būtu uztura līguma noslēgšanai.

Atšķirībā no mantošanas, kur mantojuma masā ietilpst gan mantiskie labumi, gan parādi, visas mantas dāvinājums neaptver parādus, izņemot panta beidzamajā teikumā paredzēto gadījumu. Dāvinātājam dāvināšanas brīdī var būt gan zināmi, gan nezināmi vai apšaubāmi parādi. No parādiem nevar atbrīvoties, aizdāvinot visu mantu, kreditoriem ir tiesības sekot mantai un prasīt apmierinājumu arī no atdāvinātās mantas. Arī pats dāvinātājs, nespējot samaksāt parādus, var atprasīt to dzēšanai nepieciešamo daļu. Ja kreditors, zinot par dāvinājumu, ir devis piekrišanu, ka apdāvinātajam neizvirzīs prasījumus sakarā ar dāvinātāja parādiem, tad no dāvinājuma atprasīt daļu nav pamata ne vien kreditoram, bet arī pašam dāvinātājam.²⁸

Ar terminu "manta" minētajā pantā apzīmēts mantisko labumu un tiesību kopums, kāds dāvinātājam ir uz dāvinājuma līguma noslēgšanas brīdī.

Līguma noslēgšana par visas mantas dāvinājumu nerada universālu tiesību pārņemšanu (universālsukcesiju) gan tādēļ, ka līgums rada tikai prasījuma tiesības, gan arī tādēļ, ka īpašuma tiesības uz katru mantas sastāvdaļu jāpārnes uz apdāvināto likumā noteiktajā kārtībā. Nekustamas lietas dāvinājums rada īpašuma tiesību pāreju tikai ar nostiprinājumu zemesgrāmatā. Ja prasījuma

²⁷ Sk. Sinaiskis V. Latvijas civiltiesību apskats. Lietu tiesības. Saistību tiesības. Rīga: Latvijas Juristu biedrība, 1995, 183.lpp.

²⁸ Latvijas Republikas Civillikuma komentāri: Ceturtā daļa. Saistību tiesības. Autoru kolektīvs prof. K.Torgāna vispārīgā zinātniskā redakcijā. – Rīga: Mans Īpašums, 1998, 376.lpp.

cesija prasa sevišķu formu (CL 1802.p.), tad līdz šādas formas izpildīšanai dāvinājums nav noticis.

CL 1926.pantā noteikts, ka tāds dāvinājums (CL 1925.p.) var aptvert tikai dāvinātāja tagadējo mantu, bet ne nākamo. Nākamās mantas, vai arī kopā tagadējās un nākamās mantas dāvinājums, uz tāda pamata, ka tagadējo mantu nenodod tūlī, atzīstams par mantojuma līgumu. Dāvinājuma objekts nevar būt nākotnē iegūstama manta. Tās pāreju var nodrošināt ar mantojuma līgumu vai testamentu. Vienā līgumā ietverot noteikumus par tagadējās un nākamās mantas dāvinājumu, ir pamats atzīt, ka viens līgums aptver divas dažādas saistības, ja tagadējo mantu noteikts nodot apdāvinātajam nekavējoši. Turpretī, ja līgums nosaka tagadējās un nākamās mantas piešķirumu nākotnē, tad, kaut arī līgums būtu nosaukts par dāvinājumu, tomēr piemērojami mantojuma līguma noteikumi (CL 639.-654.p.).²⁹

Saskaņā ar CL 1472.pantā noteikto uzlikums ir dāvinājuma līguma nejauša sastāvdaļa. Apdāvināmajam ir jāizlemj, vai viņš piekrīt līgumam ar uzlikumu, bez viņa piekrišanas nevar rasties uzlikuma pildīšanas saistība un tātad arī dāvinājums kopumā.

Uzlikums var būt dažādos veidos: katram dāvinājumam var pievienot sevišķu uzlikumu, ar kuru vai nu 1) tuvāk norādīts, kādā kārtā vai kādam mērķim apdāvinātam jāizlieto saņemtā dāvana vai 2) arī ierobežots tiesības ilgums tādā kārtā, ka apdāvinātam uzlikts pienākums atdot vēlāk visu priekšmetu vai daļu no tā kādam citam; 3) dāvinātājs var arī uzlikt apdāvinātam kādu pretpienākumu (CL 1928.panta otrā daļa), kas nav uzskatāms par ekvivalentu, bet tikai par dāvanas samazinājumu. Uzlikums nav nosacījums, tādēļ ar uzlikuma pievienojumu dāvinājums nepārvēršas par nosacītu, un apdāvinātais, neraugoties uz to, var prasītu tūlītēju izpildīšanu. Bet kā dāvinātājs, tā arī trešā persona, kurai par labu uzlikums domāts, var prasīt nodrošinājumu tā izpildīšanai (CL 1929.panta pirmā daļa). Ja uzlikums pievienots par labu trešajai personai, tad tā var celt izpildījuma prasību tikai pēc dāvinātāja nāves (CL 1929.panta otrā daļa).

Dāvinājuma līgumā var ietvert uzlikumu, t.i., pienākumu apdāvinātajam dāvanu izlietot kādam mērķim vai arī atdot vēlāk visu priekšmetu vai tā daļu kādam citam (CL 1928.p.).

Uzlikums par dāvanas izlietošanu noteiktam mērķim var būt par labu kādai konkrētai trešajai personai, piemēram, automašīnas dāvinājums ar uzlikumu apdāvinātajam ļaut to lietot arī kādai trešajai personai, vai arī par labu sabiedrībai kopumā, piemēram, dāvināto gleznu izlikt publiskajai aplūkošanai galerijā.

Uzlikums var izpausties tiesību ilguma aprobežojumā, ko nereti sauc par dāvinājumu uz

²⁹ Sk. Latvijas Republikas Civillikuma komentāri: Ceturtā daļa. Saistību tiesības. Autoru kolektīvs prof. K.Torgāna vispārīgā zinātniskā redakcijā. – Rīga: Mans Īpašums, 1998, 375.lpp.

laiku. Tā būtība ir pienākums pēc noteikta laika priekšmetu nodot īpašumā citai personai. No tiesību teorijas viedokļa nav precīzi apgalvot, ka īpašuma tiesības tiek radītas uz laiku, īpašums ir neaprobežota tiesība. Uzlikumā var būt pienākums nodot kādam citam tikai daļu no priekšmeta vai arī samaksāt daļu vērtības.³⁰

Uzlikums var izpausties arī kā pretpienākums, piemēram, daļu no lietas augļiem dot dāvinātājam. Mantiska labuma došana nedrīkst būt tik liela, ka uzskatāma par samaksu. Pretējā gadījumā dāvinājums pārvēršas par pirkumu vai maiņu. Ja apdāvinātais nepilda uzlikumu, dāvinātājs tiesīgs prasīt tā pildīšanu vai arī atprasīt dāvināto (CL 1931.p.). To, ka uzlikuma neizpildes dēļ var zaudēt pat uzdāvinātu māju, atspoguļo šāda tiesas lieta:

Saskaņā ar 1994.gada 16.decembrī noslēgto dāvinājuma līgumu Māra R. uzdāvināja Margaritai S. vienu divstāvu dzīvojamo ēku, lit. 4. un zemi zem tās, kas ir 1/12 domājamā daļa no Mārai R. piederošajām 5/6 domājamām daļām no nekustamā īpašuma Rīgā, Mednieku ielā. Dāvinājuma līguma 4.punkts paredzēja, ka dāvinājums uzskatāms par saistošu Margaritai S. īpašuma apsaimniekošanā Mednieku ielā, lit. 5, kas atrodas Māras R. īpašumā.

Astoņu mēnešu laikā Margarita neveica tādas darbības, kuras bija nepieciešamas un par kurām līdzejās bija vienojušās: nepārslēdza līgumus ar komunālajām saimniecībām, neveica maksājumu iekasēšanu no īrniekiem un nekārtoja komunālos maksājumus, neiesniedza tiesā prasības pieteikumus par dažu īrnieku tiesību zaudēšanu uz dzīvojamo platību, neveica ēkas uzturēšanai nepieciešamos remontdarbus.

Dāvinātāja Māra R. cēla prasību tiesā par dāvinājuma līguma atcelšanu sakarā ar uzlikuma nepildīšanu. Atbildētāja prasību neatzina, norādot, ka Māra R. nav izsniegusi viņai pilnvaru. Tiesa atzina, ka Margarita S. varēja izrakstīt rēķinus un veikt saimnieciskus darbus bez pilnvaras vai dodot parakstīt gatavus dokumentus prasītājai. Tiesa konstatēja, ka uzlikums nav pildīts atbildētājas vainas dēļ un atcēla dāvinājuma līgumu.³¹

Dāvinātājs var celt prasību par uzlikuma izpildīšanu, jo tas saskan ar uzlikuma dabu. Bet ja uzlikums nav izpildīts aiz apdāvinātā vainas, tad var prasīt, lai viņš atdod to, ko saņēmis (CL 1931.p.), kāds noteikums nesaskan ar uzlikuma būtību. Pēdējā gadījumā uzlikuma spēks līdzīgs nosacījuma spēkam. Ja uzlikuma izpildīšana ir neiespējama aiz dabiskiem šķēršļiem vai nav pieļaujama aiz likumiskiem vai tikumiskiem iemesliem, tad uzlikums atkrīt, bet pats

³⁰ Torgāns K. Saistību tiesības. II daļa. Mācību grāmata. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 71.lpp.
Sk. arī Torgāns K. Saistību tiesības. Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2018., 304.lpp

³¹ Ibid.72.lpp. Sk. arī: Latvijas Republikas apelācijas instances nolēmumu apkopojums civillietās 1999.-2000.gads. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2001, 93.-99.lpp.

dāvinājums paliek spēkā (CL 1932.p.). Tas nozīmē, ka šajos gadījumos uzlikums atkrīt par labu apdāvinātam.

Dāvinājuma atsaukuma tiesība piemērojama arī dāvinājumam ar uzlikumu (CL 1930.p.). Visumā apdāvinātā un dāvinātāja statusi šajā dāvinājuma veidā ir tādi paši kā dāvinājumā parastajā nozīmē.³²

Izņēmuma veidā Civillikums pieļauj arī **dāvinājumu atlīdzības nozīmē** (CL 1933.p.).

Tas ir ļoti savdabīgs līguma veids, ka lielā mērā ir pretrunā ar paša dāvinājuma būtību. Tomēr starp pilnīgu altruismu, nesavtīgu devību un pienākumu maksāt kādam atlīdzību ir starpposms, kad kādā lietā noteiktais maksājums ir veikts, lai arī nemaz nebija noteikts, tomēr tieši sakarā ar kādu veikumu viens vēlas otram izrādīt labvēlību, atzinību, laipnību. Presē vairākkārt ticis apspriests, vai pacients drīkst kaut ko dāvināt ārstam pēc sekmīgas ārstēšanās. CL šādu dāvināšanu atļauj, kaut gan, piemēram, Vācijā šāds dāvinājuma veids likumā nav paredzēts.

Tiesības pazīst arī gadījumus, kad cilvēks (arī juridiska persona) grib izteikt savu pateicību citām personām par viņam izdarītiem pakalpojumiem. Īstenībā šādos gadījumos izdarītajam dāvinājumam ir atlīdzības mērķis, tātad šajos gadījumos nav *animus donandi* juridiskā nozīmē. Bet, ņemot vērā, ka atlīdzība te dota juridiski dāvinājuma formā, kādēļ tā nav obligāta, pareizāk ir atzīt to par dāvinājumu *sui generis*, jeb sevišķā veidā. Šis dāvinājums atšķiras no dāvinājuma parastā nozīmē, jo šāda dāvinājuma atsaukšana nepateicības dēļ nav pieļaujama.³³

No CL 1933.panta pirmās daļa izriet, ka **ar dāvinājumiem atlīdzības nozīmē jāsaprot tādi, kas piešķirti kā atlīdzība par izdarītiem pakalpojumiem.**

CL 1933.panta otrajā daļā noteiktais, ka atlīdzības nozīmē veikta dāvinājuma atsaukšana nepateicības dēļ nav pielaižama, ir vienīgās juridiskās sekas, kas atšķiras atlīdzības nozīmē veiktam dāvinājuma līgumam no dāvinājuma līguma bez atlīdzības nozīmes.

Ja apdāvinātajam ir prasījuma tiesības uz atlīdzību, jo vai nu tā ir starp pusēm pielīgta vai arī ir likumiski noteikta, tad darījums izbeidz būt dāvinājums, un ir uzlūkojams kā atlīdzības līgums. Dāvinājuma motīvs ir bijusi dāvinātāja vēlme pateikties.

Tāda dāvināšana, protams, pieļaujama tika par atļautiem pakalpojumiem un nevar būt saistīta ar izspiešanu vai kādu nosacījumu izvirzīšanu no apdāvināmā puses. Tādēļ ārstu praksē ir svarīgi nošķirt, kurus pacientus ārsts ārstē par sociālās apdrošināšanas (t.i., valsts) līdzekļiem, kurus – uz komerciāliem pamatiem, kā arī vai ārsts kaut kādā veidā nav provocējis ziedošanu, radot dažiem priekšrocības salīdzinājumā ar citiem, "liekot prasties" vai klaji prettiesiski prasot

³² Sinaiskis V. Latvijas civiltiesību apskats. Lietu tiesības. Saistību tiesības. Rīga, 1995. Latvijas Juristu biedrība, 184.lpp.

³³ Ibid. 184.lpp.

samaksu par pakalpojumiem, kas jau apmaksāti no cita avota.³⁴

Blakus civiltiesiskiem jautājumiem ļoti svarīgi ir jautājumi par to, kuras dāvanas ir jādeklarē amatpersonām un kuri fizisku personu dāvinājumi, pateicības un dāvinājumi atlīdzības nozīmē ir apliekami ar nodokli. Tieši šie jautājumi likumos nav pietiekami skaidri noregulēti un attiecas ne tikai uz ārstiem.³⁵

Apkopojot iepriekš norādīto, darba autors vēlas uzsvērt, ka dāvinājuma līgumā var ierakstīt citus papildu nosacījumus, piemēram, aizliegumu dāvinātāja dzīves laikā uzdāvināto zemi atsavināt citām personām, t.i., tas būs dāvinājums ar uzlikumu.

Jāpiebilst, ka dāvinājuma līgumu, kas noslēgts aiz devības, var arī atsaukt. Tomēr to nevar izdarīt vienpersoniski. Ja abas puses vienojušās par līguma atcelšanu, obligāti ir noslēdzams atcēlējīgums. Saskaņā ar šo līgumu īpašuma tiesības atkal pāriet dāvinātājam un tās nostiprināmas Zemesgrāmatā uz viņa vārda. Ja par līguma atcelšanu puses nevar vienoties, to var atcelt tikai tiesā. Tikai tad jānorāda, kāpēc dāvinātājs vēlas atcelt dāvinājuma līgumu. Iemesls varētu būt, piemēram, apdāvinātā necienīga izturēšanās pret dāvinātāju, līguma nosacījumu neizpilde vai cits.

Turpretī aiz atlīdzības noslēgtu dāvinājuma līgumu nevar atsaukt. Šeit jāpiebilst, ka bieži vien vecāka gadagājuma cilvēki noslēdz dāvinājuma līgumu aiz atlīdzības cerībā, ka apdāvināmais viņiem sniegs turpmāk atbalstu vecumdienās, kas ne vienmēr attaisnojas, jo apdāvinātais saņemot savu dāvanu aizmirst par dāvinājuma līgumā ar uzlikumu doto solījumu – gādāt, piemēram, līdz sirmgalves nāvei par viņu, apkopt viņu, pabarot u.tml.. Tādos gadījumos, darba autora ieskatā labāk būtu slēgt uztura līgumu, kas garantē kopšanu, ārstēšanu un cita veida nepieciešamo palīdzību, bet nevis dāvinājuma līgumu atlīdzības nozīmē.

Jāuzsver, ka visretāk praksē ir sastopams tieši visas mantas dāvinājuma līgums.

³⁴ Citēts no: Torgāns K. Saistību tiesības. II daļa. Mācību grāmata. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 80.lpp. Sk. arī Torgāns K. Saistību tiesības. Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2018., 306.lpp

³⁵ Torgāns K. 74. 2008, 74.lpp. Sk. arī 2018, 376.lpp.

1.3. Dāvinājuma nošķiršana no draudzības pirkuma

Saskaņā ar CL 2015.pantā noteikto, nav vajadzīgs, lai pirkuma maksa taisni atbilstu pirkuma priekšmeta vērtībai, un līgums paliek spēkā, kaut arī priekšmets būtu pārdots zem tā īstās vērtības (draudzības pirkums) vai virs tās. Bet **ja pirkuma maksa nolikta tikai izskata pēc, tad līgums nav vis pirkums, bet ir dāvinājums.**

Pirkums, tāpat kā citi līgumi, ir pušu savstarpējās vienošanās izpausme, kurā noteiktu lomu spēlē pieprasījuma un piedāvājuma samēri, prasme kaulēties, dažādi apsvērumi par darījuma izdevīgumu. Tādēļ cenas novirzes no priekšmeta patiesās vērtības nav nekas neparasts un prettiesisks. Pārdevējs var izrādīt labvēlību, pārdodot lietu par skaidri redzamu zemāku cenu, tādu līgumu sauc par draudzības pirkumu. Rīcībā ar valsts, pašvaldības, kā arī uzņēmējiesabiedrību mantu pārdošana zem normāli pieņemamās cenas var tikt izvērtēta no izšķērdēšanas vai citādu pretlikumību viedokļa, kā arī no tā viedokļa, vai fiziskās personas, kas slēgušas darījumu juridiskās personas vārdā, nav pārkāpušas savas pilnvaras.³⁶

Atbilstoši CL 1438.panta noteikumiem, ja griba izteikta izskata pēc, tad tai nav nekādu tiesisku sekas, ja vien ar to nav saistīts prettiesīgs trešās personas maldinājums.

Gribas izteikumi tikai izskata pēc nozīmē to, ka gribas faktiski nav, nav vēlēšanās sev radīt tiesiskas sekas. Darījumus, kuros ir šāds gribas defekts, sauc par šķietamiem jeb fiktīviem darījumiem. Tādi darījumi nav spēkā. Fiktīvs gribas izpaudums, piemēram, kreditoru, kas prasa mantas apraksti prasības nodrošinājumam. Arī tādā gadījumā darījums nerada gribas izpaudumam adekvātās sekas, manta nepāriet pircēja īpašumā. Bet ir apspriežams maldinājuma sekas novēršanas jautājums, respektīvi, jautājums par zaudējumu atlīdzību. Prettiesīgs maldinājums ir nevis trešās personas maldība, bet pret viņu vērstus viltus (1459.p.).³⁷

Pamatojoties uz Civillikuma 1439.panta noteikumiem, kad darījums ir gan nopietni gribēts, bet apslēpts aiz kāda cita darījuma, tad pirmais ir spēkā, ja vien ar to nav bijis nolūka pievilt trešo personu vai vispār izdarīt kaut ko prettiesīgu; bet otrs, tikai izskata pēc noslēgtais darījums, paliek spēkā tikai tiktāl, ciktāl tas izrādās par vajadzīgu pirmā uzturēšanai spēkā.

Minētajā CL pantā apskatīti gadījumi, kad formāli pastāv divi atšķirīgi gribas izpaudumi: viens nopietni gribēts darījums ir aizslēpts aiz cita. Pēdējo sauc par *simulatīvu* darījumu. Piemēram, puses ir noformējušas mājas pirkuma līgumu, bet patiesībā ir gribējušas radīt uztura došanas attiecības. Pusēm un tiesai jāvadās no tiesību normām par uztura līgumu, tā satura

³⁶ Latvijas Republikas Civillikuma komentāri: Ceturtā sadaļa. Saistību tiesības. Autoru kolektīvs prof. K.Torgāna vispārīgā zinātniskā redakcijā. – Rīga: Mans Īpašums, 1998, 419.-420.lpp.

³⁷ Ibid. 43.-44.lpp.

noskaidrošanai izmantojami pirkuma līguma ietvertie samaksas un citi noteikumi. Tāad simulatīvā darījuma noteikumi “pāriet” uz faktiski gribēto tiktāl, ciktāl tas vajadzīgs, lai pēdējo vispār atzītu par pietiekami konkrētu un uzturētu spēkā. Ja simulatīvs darījums slēgts, lai panāktu prettiesisku rezultātu, tad jāapsver, cik būtiski prettiesiskais nolūks ir ietekmējis darījuma saturu. Ja mantas atsavinātājs, gribēdams radīt trešajām personām dāsna cilvēka iespaidu, simulē dāvinājumu, bet aiz tā faktiski ir noslēpta pārdošana, tad tāpēc vien nav pamata darījumu uzskatīt par prettiesisku. Arī tad, ja pārdevuma noslēpšana zem dāvinājuma ir ļāvusi ieguvējam izvairīties no maksājuma avotu deklarēšanas valsts ieņēmumu iestādē vai samaksāt mazāku valsts nodevu, civiltiesiskais rezultāts nav jāanulē. Nodokļu vai ienākumu avotu uzrādīšanas jautājumi risināmi, vadoties no tā, kas izriet no nopietni gribētā darījuma.³⁸

Pirkuma līguma cena (maksa) ir obligāti jānoteic naudā. Ja maksa noteikta nevis naudā, bet citās lietās, tad tāds līgums nav pirkums, bet maiņa (CL 2012.p.). Nav nepieciešams, lai pirkuma maksa tieši atbilstu pirkuma objekta vērtībai. Par saistošu atzīst arī draudzības pirkumu, kur vērojama būtiska nesamērība starp cenu un lietas parasto vērtību (CL 2015.p.).³⁹

Lai arī pirkuma maksa ir līguma būtiska sastāvdaļa, tas nenozīmē, ka vienmēr jābūt nosauktai konkrētai naudas summai. CL paredz īpašu situāciju, proti, kad pircējs pasūta kādu lietu un nenoteic cenu, par kādu viņš vēlas pirkt. Tad ir jāpieņem, ka līdzēji vienojušies par tirgus cenu, kuras konstatēšanu strīda gadījumā regulē CL 2018. un 2019. pants. Orientieris ir vidējā cena līguma slēgšanas vietā un laikā.⁴⁰

CL 2039.-2042. pants satur jau iepriekš CL dotus vispārīgus noteikumus, ar vienu svarīgu izņēmumu, proti, noteikumiem par līguma atcelšanu pārmērīga zaudējuma (lat. *laesio enormis*) dēļ.⁴¹

Parasti pēc līguma noslēgšanas par cenu vairs nevar strīdēties. Saskaņā ar CL 2015.pantu pirkuma maksai nav precīzi jāatbilst priekšmeta vērtība, vienošanās par cenu ir atkarīga no tirgus konjunktūras, pircēja vajadzības pēc preces pārdevēja vēlmes ātrāk un vairāk pārdot, arī no līdzēju personiskām attiecībām. Saskaņā ar CL 2042. un 2056.pantiem izņēmums ir divos gadījumos: ja radies pārmērīgs zaudējums otras puses ļaunprātības dēļ vai ja šāds zaudējums radies sakarā ar lietas vērtības izmaiņām laika tecējumā līdz atpakaļpirkumam. Zaudējumu par pārmērīgu

³⁸ Latvijas Republikas Civillikuma komentāri: Ceturtā daļa. Saistību tiesības. Autoru kolektīvs prof. K.Torgāna vispārīgā zinātniskā redakcijā. – Rīga: Mans Īpašums, 1998, 44.lpp.

³⁹ Torgāns K. Saistību tiesības. II daļa. Mācību grāmata. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 19.lpp. Sk. arī Torgāns K. Saistību tiesības. Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2018., 251.lpp

⁴⁰ Ibid.

⁴¹ Ibid. 2008, 24.lpp. Sk. arī 2018, 256.lpp

pārdevējam atzīst tad, kad pirkuma maksa nesasniedz pat ne pusi no lietas parastās vērtības, attiecīgi pircējam – kad viņa samaksātā pirkuma maksa vairāk nekā divkārt pārsniedz lietas īsto vērtību. CL 2042.pantā lietoti divi apzīmējumi "parastā vērtība" un "īstā vērtība", pēc prof. V.Sinaiška domām, atzīstami par līdzvērtīgiem: tāda vērtība, kāda lietai ir parasti, arī ir tās īstā vērtība.⁴²

K.Ērdmanis formulējumu "īstā vērtība" atzīst par neveiksmīgu, norādot, ka nevar runāt par īsto vērtību kā objektīvi pastāvošu lielumu. Parasto vērtību var konstatēt preču tirgū. Pie tam apskatāmajā gadījumā ir jākonstatē šī cena uz līguma noslēgšanas brīdi. Pēc K.Ērdmaņa domām, lietām, kas neapgrozās tirgū vai ir unikālas, parasto vērtību nevar konstatēt un attiecībā uz tādām lietām apskatāmo pantu nevar piemērot. Šo viņa atziņu gan varētu apšaubīt, jo mūsdienu civiltiesiskajā aprītē eksperti ir iemācījušies novērtēt mākslas darba iespējamo cenu ar samērā lielu ticamības pakāpi, kaut gan izsolēs ir iespējams arī negaidītas vērtējumu svārstības.⁴³

Pārmērīga zaudējuma gadījumā cietusī puse var prasīt, lai līgumu atceļ. Pircējs var atcelšanu novērst, piemaksājot pie pirmējās maksas attiecīgu summu. Pārdevējs var novērst līguma atcelšanu pazeminot maksu līdz priekšmeta parastajai vērtībai.⁴⁴

Turklāt tiesība prasīt līguma atcelšanu pārmērīga zaudējuma dēļ ir tikai tad, ja prasītājs spēj pierādīt, ka otrā puse rīkojusies ļaunprātīgi (CL 2043.p.).

Ja līgumu atceļ, pircējam jāatdod lieta, kā arī gūtie augļi, bet pārdevējam jāatmaksā pirkuma maksa ar procentiem, kā arī attaisnojami derīgie un nepieciešamie izdevumi (CL 2045.p.).

Pareizai draudzības pirkuma nošķiršanai no dāvinājuma ir svarīgi analizēt arī tiesu praksē paustās atziņas par simulatīviem darījumiem. Tā, ievērojot tiesu praksē paustās atziņas, Latvijas starpkaru periodā Civilprocesa likuma VI pielikumā tika paredzēta īpaša kārtība darījumu apstrīdēšanai, kurus parādnieks noslēdzis kreditoram par ļaunu. Šādos darījumos, ja tie tika slēgti ar personu, kas saistīta ar parādnieka:

- 1) laulāto;
- 2) laulātā radnieku taisnā augšupējā vai taisnā lejupējā līnijā;
- 3) laulātā adoptētāju vai adoptēto;
- 4) laulātā brāli vai māsu;

⁴² Torgāns K. Saistību tiesības. II daļa. Mācību grāmata. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 24.lpp. Sk. arī Torgāns K. Saistību tiesības. Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2018., 257.lpp

Sk. arī: Sinaiškis V. Latvijas civiltiesību apskats. – Rīga, 1940, 92.lpp.

⁴³ Torgāns K. 2008, 24.lpp.

Sk. arī Эрдман К. Обязательственное Право Губерний Прибалтийских. Изъ курса проф. Эрдмана. – Рига, 1908, с.371.

⁴⁴ Torgāns K. 2008, 25.lpp. Sk. arī 2018, 257.lpp.

5) kādu no iepriekš minētajos punktos norādīto personu laulāto, bija jāpieņem, ka šīs personas zinājušas par parādnieka nolūku ar darījuma noslēgšanu nodarīt zaudējumu saviem kreditoriem, ciktāl viņi nepierāda pretējo. Turklāt Latvijas starpkaru Senāts atzina, ka iepriekš minēto atsavinātāja līdzdalībnieku ļaunprātīga rīcība ir prezumējama uz vispārēja principa pamata. Proti, šāda prezumpcija attiecas ne tikai uz Civilprocesa likuma VI pielikumā tieši norādītajiem gadījumiem (*sal. Latvijas Senāta 1925.gada 26.februāra spriedums lietā Nr. 22*).⁴⁵

Senāts vairākkārt atzinis, ka īpašas kārtības neesamība pašreizējā Civilprocesa likumā nav šķērslis šādu strīdu izšķiršanai izmantot tiesību principus, kas noteikti iepriekš minētajos Latvijas pirmskara normatīvajos aktos un tiesu praksē, nosakot pierādīšanas nastas sadalījumu starp lietas dalībniekiem, ja nodibinātas netipiskas situācijas, kas, pretstatā parasti sagaidāmām civiltiesiskās apgrozības attiecībām, prasa saprātīgam vērotājam no malas īpašu un ticamu atbildētāja skaidrojumu (sk. *Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2017.gada 29.novembra sprieduma lietā Nr. SKC-266/2017 (C04277105) 9.punktu, Senāta 2020.gada 9.marta sprieduma lietā Nr. SKC-79/2020 (C17130915) 12.3 punktu*). Jāņem vērā, ka prasītājam kā kreditoram pieejamās informācijas asimetrijas dēļ, pierādīt atbildētāju līdzdalību parādnieka negodprātīgo mērķu realizācijā konkrētajos apstākļos nav nekādu iespēju.⁴⁶

Augstākās tiesas Senāts norādīja, ka nekustamā īpašuma dāvināšana svešam cilvēkam ir civiltiesiskajai apgrozībai acīmredzami netipisks darījums. Saprātīgam civiltiesisko attiecību dalībniekam var būt iemesli, kāpēc viņš izrāda devību svešam cilvēkam, tomēr tie ir izņēmuma gadījumi. Turklāt gadījumos, ja līdzēju nolūks ir tiešām slēpt darījumu, viņi darīs visu iespējamo, lai iespējamam prasītājam apgrūtinātu darījuma simulatīvās dabas pierādīšanu ar tiešiem pierādījumiem. Tādēļ Civillietu departamenta ieskatā gadījumā, ja darījums tiek apstrīdēts kā simulatīvs un, ņemot vērā šāda darījuma netipisko raksturu, atbildētājiem jāspēj izvirzītos iebildumus atspēkot.⁴⁷

Lai pierādītu pirkuma līguma aizslēpšanu aiz dāvinājuma līguma, izšķirošā nozīme var arī nebūt tiešajiem pierādījumiem, piemēram, pirkuma maksas saņemšanai. Kā jau minēts iepriekš,

⁴⁵ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2020.gada 29.oktobra spriedums lietā Nr. C33432217, SKC-288/2020, 8.1.pkt.

Pieejams: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/civillietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/civillikums/ceturta-dala-saistibu-tiesibas-1401-2400pants/vienpadsmiata-nodala-davinajums-1912-1933pants> [aplūkots 20.12.2021.]

⁴⁶ Ibid. 8.2.pkt.

⁴⁷ Latvijas Republikas Senāta Civillietu departamenta 2017.gada 29.novembra spriedums lietā Nr. C04277105915, SKC-266/2017, 11.pkt.

Pieejams: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/civillietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/civillikums/ceturta-dala-saistibu-tiesibas-1401-2400pants/vienpadsmiata-nodala-davinajums-1912-1933pants> [aplūkots 20.12.2021.]

simulatīvā darījuma dalībnieki var izvēlēties tādus samaksas veidus, kas nedod iespēju tiem izsekot un tos pierādīt. Tādēļ jāatzīst, ka izšķirošā nozīme var būt arī netiešo pierādījumu kopumam, kuri kopsakarā un bez iekšējām pretrunām var norādīt uz līdzēju nolūku aizslēpt patieso darījumu aiz cita.⁴⁸

Svarīgi, ja parādnieks noslēdzis līgumu ar saistītu personu kreditoram par ļaunu, ir prezumējama šīs saistītās personas ļaunprātīga rīcība, t.i. jāpieņem, ka šī persona zināja par parādnieka nolūku nodarīt ar darījuma noslēgšanu zaudējumu saviem kreditoriem, ciktāl tā nepierāda pretējo.

Piemēram, ja, izvērtējot pierādījumus, lietā tiktu noskaidrots, ka, apejot kreditoru intereses, laulātie faktiski noslēguši dāvinājuma līgumu, nevis pirkuma līgumu, tad atbilstoši CL 1927.pantam kreditors varētu prasīt apmierinājumu no dāvanas. Savukārt, ja tiesa konstatētu, ka laulāto starpā tika noslēgts fiktīvs līgums, tad saskaņā ar CL 1438.pantu kreditoram būtu tiesības prasīt noteikt viņa tiesību vērst piedziņu uz otram laulātajam atsavināto mantisko labumu, neceļot prasību par attiecīgā darījuma atzīšanu par spēkā neesošu, jo fiktīvo līgumu var apstrīdēt arī ierunas ceļā (sal. *Latvijas Senāta 1933.gada 22.novembra spriedums lietā Nr.33, kā arī Latvijas Senāta CKD kopsēdes 1938.gada 14.decembra spriedums lietā Nr. 43*).⁴⁹

Augstākās tiesas Senāts vērš uzmanību, ka parasti fiktīvu vai simulatīvu darījumu mērķis ir tieši ietekmēt nākotnē paredzamu tiesisku seku iestāšanos, pēc iespējas apgrūtinot vai pat padarot neiespējamu kreditoru prasījumu apmierināšanu no parādnieku mantas.⁵⁰

Kā to jau atzinis Senāts, fiktīvu darījumu īpatnība ir tā, ka, tos noslēdzot, ir ievērotas visas formālās prasības, lai piedotu ticamību noslēgtajam līgumam, kaut gan dalībnieku patiesais nolūks nav bijis civiltiesiski saistīties. Tiešu pierādījumu darījumu fikcijai parasti nav, bet, ja tādi ir, tad tikai pie pašiem apstrīdētā darījuma dalībniekiem. Šādos gadījumos slēdzienu par līguma fiktīvo vai simulatīvo raksturu var izdarīt no tādiem apstākļiem, kas saistīti ar noslēgto darījumu un dalībnieku rīcību tikai to kopumā, kuros saskatāmas savstarpējas sakarības, kas neatstāj vietu šaubām par nodomu, ar kādu līgums slēgts. Savukārt, vērtējot faktus selektīvi, nevar gūt pareizu, objektīvai realitātei atbilstošu priekšstatu par strīda apstākļiem (sal. Senāta 2018.gada 28.maija

⁴⁸ Ibid. 19.pkt.

⁴⁹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2020.gada 9.marta spriedums, lietā Nr. C17130915, SKC-79/2020, 12.2.pkt.
Pieejams: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/civillietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/civillikums/ceturta-dala-saistibu-tiesibas-1401-2400pant/divpadsmita-nodala-prasijumi-no-atdosanas-ligumiem-1934-2001pant>
[aplūkots 20.12.2021.]

⁵⁰ Ibid. 12.3.pkt.

sprieduma lietā Nr. SKC-82/2018 (ECLI:LV:AT:2018:0528.C04219514.1.S) 7.punkts).⁵¹

Svarīgi uzsvērt, ka par simulatīvu kvalificējams tāds darījums, aiz kura apslēpts cits – līdzēju patiesi gribētais un likumā regulētais - līguma tips (CL 1439. pants). Šis gribētais līgums paliek spēkā, ja vien tas nav noslēgts ar mērķi pievilt trešo personu vai apiet likumu. Ja tādu simulatīvu darījumu, kas neskar trešo personu intereses, līdzēji noslēguši, brīvi izteicot savu gribu, tad nav iedomājama tāda situācija, kad šāds darījums varētu tikt atzīts par spēkā neesošu pēc vienas saistītās puses prasījuma.

Turpretī šķietama jeb fiktīva darījuma gadījumā griba izteikta tikai izskata pēc, tad tai nav nekādu tiesisku sekas, izņemot trešās personas prettiesīga maldinājuma gadījumus (CL 1438.pants). Līdz ar to, ja griba izteikta izskata pēc, kas nozīmē, ka gribas faktiski nav, tad šādas gribas trūkums nevar radīt tiesiskas sekas, tāpēc šķietams darījums ir nederīgs jeb absolūti spēkā neesošs no noslēgšanas brīža.

Šajā sakarā, pievienojoties tiesību doktrīnā izteiktajām atziņām, norādāms, ka Civillikuma 1439.pantā "[..] apskatīti gadījumi, kad formāli pastāv divi atšķirīgi gribas izpaudumi: viens nopietni gribēts darījums ir aizslēpts aiz cita. [..] Tātad simulatīva darījuma noteikumi "pāriet" uz faktiski gribēto tiktāl, ciktāl tas vajadzīgs, lai pēdējo vispār atzītu par pietiekami konkrētu un uzturētu spēkā" (*sk. Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Saistību tiesības. (1401.-2400.pants). Sagatavojis autoru kolektīvs prof. K.Torgāna vispārīgā zinātniskā redakcijā. Rīga: 1998, 44.lpp.*). Šādi darījumi "[..] tiek noslēgti, lai slēptu no trešajām personām simulatīvā darījuma dalībnieku tiesisko attiecību patieso raksturu. [..]" (*sk. Balodis K. Ievads civiltiesībās. Rīga: Apgāds Zvaigzne ABC, 2007, 249.lpp.*).⁵²

To ievērojot, par simulatīvu kvalificējams tāds darījums, aiz kura apslēpts cits - līdzēju patiesi gribētais un likumā regulētais - līguma tips. Šis gribētais līgums paliek spēkā, ja vien tas nav noslēgts ar mērķi pievilt trešo personu vai apiet likumu.⁵³

Ja tādu simulatīvu darījumu, kas neskar trešo personu intereses, līdzēji noslēguši, brīvi izteicot savu gribu, tad, Augstākās tiesas ieskatā, nav iedomājama tāda situācija, kad šāds darījums varētu tikt atzīts par spēkā neesošu pēc vienas saistītās puses prasījuma.⁵⁴

⁵¹ Ibid.

⁵² Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2018.gada 19.februāra spriedums, lietā Nr. C15291810, SKC-7/2018, 9.2.1.pkt.

Pieejams: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/civillietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/civillikums/ceturta-dala-saistibu-tiesibas-1401-2400pants/divpadsmita-nodala-prasijumi-no-atdosanas-ligumiem-1934-2001pants> [aplūkots 20.12.2021.]

⁵³ Ibid.

⁵⁴ Ibid.

Turpretī šķietamus jeb fiktīvus darījumus regulē CL 1438.pants, kuram atbilstoši, ja griba izteikta tikai izskata pēc, tad tai nav nekādu tiesisku sekas, izņemot trešās personas prettiesīga maldinājuma gadījumus. "Šķietamiem darījumiem ir raksturīgs tas, ka dalībnieki nevēlas tiesisku sekas iestāšanos, taču mēģina radīt patiesi gribēta un reāli notikuša tiesiskā darījuma šķietamību. Šķietamā darījuma dalībniekiem ir patiesa vēlēšanās, lai trešajām personām rastos iespaids par noslēdzamā darījuma nopietnību. Visi šķietamā darījuma dalībnieki ir vienisprātis par to, ka patiesībā viņi nevēlas tiesiski saistīties. [...] Šķietamā darījuma rezultātā radušajos apstākļos trešajai personai parasti tiek liegta iespēja izdarīt kādu darbību vai tā tiek pamudināta uz tās patiesajām interesēm neatbilstošu rīcību" (sk. Balodis K. *Ievads civiltiesībās. Rīga: Apgāds Zvaigzne ABC, 2007, 249.lpp*).⁵⁵

Latvijas Senāts 1922.gada 1.jūnija spriedumā lietā Nr.156 sniedzis šādu Baltijas Vietējo likumu kopojuuma 2951.panta, kas atbilst CL 1438.pantam, iztulkojumu: "[...] ja kontrahenti formāli noslēguši līgumu, kamēr patiesi nekādas kontrahentu juridisko attiecību pārmaiņas nenotika, t.i., ja zem formāli noslēgtā līguma nekāds cits līgums neslēpjas, tad formāli noslēgtais līgums uzskatāms par fiktīvu [...]" (Tieslietu Ministrijas Vēstnesis, 1927, Nr.2/3, 114.-115.lpp).⁵⁶

Līdz ar to, ja griba izteikta izskata pēc, kas nozīmē, ka gribas faktiski nav, tad šādas gribas trūkums nevar radīt tiesiskas sekas, tāpēc šķietams darījums ir nederīgs jeb absolūti spēkā neesošs no noslēgšanas brīža. Ņemot vērā šajā spriedumā sniegto pamatojumu, nav nekāda iemesla šaubām, ka šķietams darījums un simulatīvs darījums ir divi dažādi gribas izteikuma veidi, kuri izraisa atšķirīgas tiesiskas sekas.⁵⁷

Savukārt, lai atzītu darījumu par simulatīvu, primāri nepieciešams konstatēt, kādu citu līgumu puses vēlējušās un aizslēpušas aiz faktiski noslēgtā līguma.

Darba autors atzīst, ka dzīvē gūtie novērojumi rāda, ka nekustamā īpašuma dāvināšana svešam cilvēkam ir civiltiesiskajai apgrozībai acīmredzami netipisks darījums. Saprātīgam civiltiesisko attiecību dalībniekam var būt iemesli, kādēļ viņš izrāda devību svešam cilvēkam, tomēr tie ir izņēmuma gadījumi. Turklāt gadījumos, ja līdzēju nolūks ir tiešām slēpt darījumu, viņi darīs visu iespējamo, lai iespējamam prasītājam apgrūtinātu darījuma simulatīvās dabas pierādīšanu ar tiešiem pierādījumiem. Tādēļ, ja darījums tiek apstrīdēts kā simulatīvs un, ņemot

⁵⁵ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2018.gada 19.februāra spriedums, lietā Nr. C15291810, SKC-7/2018, 9.2.2.pkt.

Pieejams: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/civillietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/civillikums/ceturta-dala-saistibu-tiesibas-1401-2400pants/divpadsmita-nodala-prasijumi-no-atdosanas-ligumiem-1934-2001pants> [aplūkots 20.12.2021.]

⁵⁶ Ibid.

⁵⁷ Ibid.

vērā šāda darījuma netipisko raksturu, atbildētājiem jāspēj izvirzīt iebildumus atspēkot.

Darba autors secina, ka, lai pierādītu pirkuma līguma aizslēpšanu aiz dāvinājuma līguma, izšķirošā nozīme var arī nebūt tiešajiem pierādījumiem, piemēram, pirkuma maksas saņemšanai. Kā jau minēts iepriekš, simulatīvā darījuma dalībnieki var izvēlēties tādus samaksas veidus, kas nedod iespēju tiem izsekot un tos pierādīt. Tādēļ jāatzīst, ka izšķirošā nozīme var būt arī netiešo pierādījumu kopumam, kuri kopsakarā un bez iekšējām pretrunām var norādīt uz līdzēju nolūku aizslēpt patieso darījumu aiz kāda cita darījuma.

2. KREDITORA UN MANTINIEKA TIESĪBAS PRASĪT APMIERINĀJUMU NO DĀVINĀTAS MANTAS

2.1. Priekšnosacījumi piedziņas vēršanai uz dāvinātu mantu

Saskaņā ar Civillikuma 1925.pantā noteikto par dāvinājuma priekšmetu var būt arī **visa dāvinātāja manta**. Nākamās mantas vai arī kopā tagadējās un nākamās mantas dāvinājums, uz tāda pamata, ka tagadējo mantu nenodod tūlīn, atzīstams par mantojuma līgumu (CL 1926.p.). No iepriekš minētā netieši izriet, ka arī mantojuma līgumā ir saskatāms dāvinājuma elements.

Kā jau iepriekš šajā darbā tika minēts, manta atzīstama par dāvinātu tikai tiktāl, ciktāl no tās atvilkti dāvinātāja parādi. Bet noruna starp dāvinātāju un apdāvināto par to, ka pēdējais neatbild par pirmā parādiem, ir spēkā pret kreditoriem tikai tad, ja viņi tai piekrituši (CL 1927.p.). Šī tiesību norma pamatā arī nodrošina kreditoru tiesības.⁵⁸

Tiesību doktrīnā ir uzsvērts, ka dāvinātā lieta pāriet jaunajam īpašniekam ar visiem apgrūtinājumiem un uz tā gulstošajām nastām. Šo noteikumu arī tiesu praksē tulko plaši, piemērojot CL 1927.pantu arī tad, kad nav bijis visas mantas dāvinājums un parāds nav saistīts ar konkrētas lietas apgrūtinājumu.⁵⁹

Tomēr, atšķirībā no mantošanas, kur mantojuma masā ietilpst gan mantiskie labumi, gan parādi, visas mantas dāvinājums neaptver parādus, izņemot panta beidzamajā teikumā paredzēto gadījumu, proti: *noruna starp dāvinātāju un apdāvināto par to, ka pēdējais neatbild par pirmā parādiem, ir spēkā pret kreditoriem tikai tad, ja viņi tai piekrituši*. Dāvinātājam dāvināšanas brīdī var būt gan zināmi, gan nezināmi vai apšaubāmi parādi. No parādiem nevar atbrīvoties, aizdāvinot visu mantu, kreditoriem ir tiesības sekot mantai un prasīt apmierinājumu arī no atdāvinātās mantas. Arī pats dāvinātājs, nespējot samaksāt parādus, var atprasīt to dzēšanai nepieciešamo daļu. Ja kreditors, zinot par dāvinājumu, ir devis piekrišanu, ka apdāvinātajam neizvirzīs prasījumus sakarā ar dāvinātāja parādiem, tad no dāvinājuma atprasīt daļu nav pamata ne vien kreditoram, bet arī pašam dāvinātājam.⁶⁰

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 164.panta trešo daļu pieņemtais tiesas lēmums neizbeidz saistību tiesību, uz kuras pamata parādsaistības ir radušās, līdz ar to šāds lēmums

⁵⁸ Sinaiskis V. Latvijas civiltiesību apskats. Lietu tiesības. Saistību tiesības. Rīga, Latvijas Juristu biedrība, 1995, 183.lpp.

⁵⁹ Torgāns K. Saistību tiesības. II daļa. Mācību grāmata. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, Sk. arī Torgāns K. Saistību tiesības. Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2018.

⁶⁰ Latvijas Republikas Civillikuma komentāri: Ceturtā sadaļa. Saistību tiesības. Autoru kolektīvs prof. K.Torgāna vispārīgā zinātniskā redakcijā. – Rīga: Mans Īpašums, 1998, 376.lpp.

nenovērš nepilnīgi atdotā parāda esību, bet gan piešķir privilēģiju parādniekam nepildīt saistību parāda neatmaksātajā daļā, vienīgi viņam nodrošinot tiesisko aizsardzību pret kreditoru nākotnes prasījumiem.⁶¹ Savukārt manta, kuru parādnieks uzdāvinājis trešajai personai laikā, kad viņam pastāvēja nenokārtotas parādsaistības pret kreditoru, un kura nav iekļauta parādnieka mantas sastāvā viņa maksātnespējas procesa ietvaros tādēļ, ka tā neatbilst noslēgto bezatlīdzības darījumu apstrīdēšanas priekšnoteikumiem, nav atbrīvota no kreditora prasījumiem par apmierinājuma saņemšanu no dāvanas.⁶²

Tiesu praksē ir atzīts, ka kreditors sava prasījuma apmierinājumu var saņemt uz Maksātnespējas likumā norādītajiem pamatiem un šajā likumā paredzētajā kārtībā, un līdztekus tam arī prasības tiesvedības kārtībā uz CL 1927.panta pamata.⁶³

No Maksātnespējas likumā ietvertā tiesiskā regulējuma izriet, ka parādniekam pasludinātā maksātnespējas procesā pieteiktie un atzītie kreditoru prasījumi ir apmierināmi tikai no parādnieka mantas (Maksātnespējas likuma 5.pants, 92.panta pirmā daļa un virkne citu šā likuma normu). Tādējādi parādniekam pasludinātā maksātnespējas procesa ietvaros kreditori savu prasījumu apmierinājumu no uzdāvinātās mantas var saņemt tikai gadījumā, ja attiecīgā manta vai tās daļa administratora iniciētās tiesvedības rezultātā ir iekļauta parādnieka mantas sastāvā.⁶⁴

Administratoram atbilstoši Maksātnespējas likuma 97.panta pirmajai daļai ir pienākums izvērtēt un celt tiesā prasību par parādnieka dāvinātās mantas vai tās daļas atdošanu atbilstoši CL 1927.panta noteikumiem. Parādnieka mantā līdztekus citai ietilpst atgūtā manta, t. i., tāda manta, kas atgūta, atzīstot darījumus par spēkā neesošiem (Maksātnespējas likuma 92.panta pirmās daļas 3.punkts un 93.panta pirmās daļas 2.punkts) vai atprasot dāvināto mantu (Maksātnespējas likuma 97.panta pirmā daļa), pamatojoties uz Civillikuma 1927.pantā norādītajiem apstākļiem.

Fiziskās personas maksātnespējas procesa gadījumā administratoram minētais pienākums rodas, ja bankrota procedūras laikā tiek konstatēti Maksātnespējas likuma 153.pantā noteiktie saistību dzēšanas ierobežojumi (sk. Maksātnespējas likuma 143.panta pirmo daļu, 144. un 153.pantu). Turklāt Maksātnespējas likuma VII nodaļas normās noteiktajā kārtībā imperatīvi apstrīdami ir tikai tie darījumi, tostarp bezatlīdzības darījumi, kas noslēgti triju gadu laikā pirms fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas dienas (Maksātnespējas

⁶¹ Maksātnespējas likums. LV likums. Pieņemts: 26.07.2010. [07.09.2021. red.]

⁶² Sk. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2021.gada 25.februāra spriedums lietā Nr. C33525715, SKC-32/2021, 11.4.pkt.
Pieejams: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/civillietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/civillikums/ceturta-dala-saistibu-tiesibas-1401-2400pants/vienpadsmita-nodala-davinajums-1912-1933pants> [aplūkots 20.12.2021.]

⁶³ Ibid. 10.pkt.

⁶⁴ Ibid. 10.1.pkt.

likuma 96.panta pirmās daļas 2.punkts). No minēto normu gramatiskā un sistēmiskā iztulkojuma izriet, ka fiziskās personas, kurām pasludināts maksātnespējas process, noslēgto bezatlīdzības darījumu apstrīdēšanas priekšnoteikumi ir: 1) darījuma noslēgšanas laiks (trīs gadi pirms maksātnespējas procesa pasludināšanas); 2) Maksātnespējas likuma 153.pantā paredzēto saistību dzēšanas procedūras piemērošanas ierobežojumu esība.⁶⁵

Tie ir apstākļi, kuriem pastāvot, administratoram rodas obligāts pienākums tiesā apstrīdēt parādnieka (fiziskās personas) noslēgtos bezatlīdzības darījumus. No Maksātnespējas likuma 1.panta (definē šā likuma mērķi) un 5.panta pirmās daļas (definē fiziskās personas maksātnespējas procesa mērķi) gramatiskā un sistēmiskā iztulkojuma izriet **fiziskās personas maksātnespējas procesa mērķi**: 1) parādnieka maksātnespējas atjaunošana; 2) pēc iespējas pilnīgāka kreditoru prasījumu apmierināšana no kreditoru mantas; 3) parādnieka atbrīvošana no neizpildītajām saistībām. Minētie mērķi ir sasniedzami, piemērojot likumā noteiktos principus un tiesiskos risinājumus.⁶⁶

Tiesu praksē sievišķi uzsvērts, ka tiesību, kas izriet no CL 1927.panta, izlietošana ārpus parādnieka maksātnespējas procesa nav pretrunā ar minētajiem mērķiem un nekavē to sasniegšanu gadījumā, ja uzdāvinātā manta netiek iekļauta parādnieka mantas sastāvā [..]. Liedzot kreditoram minētajā CL pantā noteiktās tiesības, tiktu pārkāpts iegūto tiesību princips. Šāds kreditora tiesību ierobežojums būtu nepamatots, jo tas neveicina maksātnespējas procesa mērķu sasniegšanu.⁶⁷

Civillikumā 1927.pantā paredzētā iespēja kreditoram saņemt apmierinājumu no dāvanas ir kreditora civilo tiesību aizsardzības līdzeklis, kas ir piemērojams gadījumā, ja parādnieks (mantas dāvinātājs) nespēj samaksāt tādus savus parādus, kas pastāvējuši jau mantas dāvināšanas laikā. Turklāt pamats no CL 1927.panta izrietošo tiesisko seku attiecināšanai uz konkrēto dzīves gadījumu rodas tad, ja tiek noskaidrots, ka parādnieks nespēj izpildīt saistības, kuras viņš ir uzņēmis pirms dāvinājuma līguma noslēgšanas veikšanas.⁶⁸

Tāpat fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšana parādniekam, nav šķērslis šā tiesiskās aizsardzības līdzekļa izmantošanai prasības tiesvedības kārtībā gadījumā, ja

⁶⁵ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2021.gada 25.februāra spriedums lietā Nr. C33525715, SKC-32/2021, 10.2.pkt. Pieejams: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/civillietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/civillikums/ceturta-dala-saistibu-tiesibas-1401-2400pants/vienpadsmita-nodala-davinajums-1912-1933pants> [aplūkots 20.12.2021.]

⁶⁶ Ibid. 10.3.pkt.

⁶⁷ Ibid. 10.5.pkt.

⁶⁸ Ibid. 11.pkt.

maksātnešpējas procesa norises gaitā uzdāvinātā manta nekļūst par parādnieka mantu.⁶⁹

Būtiski, ka maksātnešpējas process tiesā notiek sevišķā tiesāšanas kārtībā. Minēto kārtību raksturo tas, ka 1) tajā nav strīda par tiesībām; 2) to ierosina uz rakstveida pieteikuma pamata; 3) tajā nav atbildētāju un trešo personu; 4) to neraksturo pretēji vērstas intereses, bet objektīva nepieciešamība pēc tā, lai tiesa pieņemtu nolēmumu lietā, kurā nav strīda par tiesībām (sk. *Civilprocesa likuma komentāri. II daļa (29.-60.¹ nodaļa). Sagatavojis autoru kolektīvs. Prof. K. Torgāna zinātniskajā redakcijā. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2012, 197.lpp.*). Juridiskajā literatūrā norādīts, ka sevišķās tiesāšanās kārtības tiesas spriešanas objekts Civilprocesa likuma 251.panta 11.punktā minētajā gadījumā ir personas tiesiskais stāvoklis (sk. *Civilprocesa likuma komentāri. Trešais papildinātais izdevums. Autoru kolektīvs. Prof. K. Torgāna vispārīgā zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006, 401.lpp.*).⁷⁰

Fiziskās personas maksātnešpējas lietās tiesa konstatē personas mantisko stāvokli, nevis izšķir lietas dalībnieku strīdus par pienākumu izpildīt saistības. Šajās lietās nav strīda par to, ka persona ir uzņēmusies saistības, kuras nespēj izpildīt” (sk. *Satversmes tiesas 2002.gada 17.janvāra sprieduma lietā Nr. 2002-08-01 secinājumu daļas 4.punktu, 2016.gada 28.septembra sprieduma lietā Nr. 2016-01-02 secinājumu daļas 11.2.punktu*).⁷¹

Rezumējot izklāstīto var secināt, ka dāvinātāja nespēja samaksāt parādus ir svarīgs priekšnosacījums piedziņas vērsšanai uz dāvinātu mantu. Turklāt dāvinātāja nespēja samaksāt parādus var attiekties uz prasījumiem, kuriem iestājies termiņš dāvinājuma izpildes brīdī, vai arī uz visiem prasījumiem, tostarp – arī uz tiem, kuriem vēl nav iestājies izpildes termiņš.

Saistībā ar minēto tēzi zinātniski svarīgu pieņēmumu formulējis profesors J.Rozenfelds, proti: nespēja samaksāt parādus, kuriem iestājies termiņš, CL izpratnē kvalificējama kā dāvinātāja faktiskā maksātnešpēja (šī termina lietojums CL nav sīkāk paskaidrots), turpretim nespēja samaksāt parādus, kuriem vēl nav iestājies termiņš, kvalificējama kā priekšnoteikums dāvinātāja formālai atzīšanai par maksātnešpējīgu (maksātnešpējas jēdzienu CL neietver) atbilstoši pazīmēm, kas noteiktas Maksātnešpējas likumā.⁷²

⁶⁹ Ibid.

⁷⁰ Sk. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2021.gada 25.februāra spriedums lietā Nr. C33525715, SKC-32/2021, 11.3.pkt.
Pieejams: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/civillietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/civillikums/ceturta-dala-saistibu-tiesibas-1401-2400pants/vienpadsmita-nodala-davinajums-1912-1933pants> [aplūkots 20.12.2021.]

⁷¹ Ibid.

⁷² Rozenfelds J. Nekustamais īpašums kā visas mantas dāvinājuma priekšmets. Latvijas Universitātes 78. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums. Starptautisko un Eiropas Savienības tiesību piemērošana nacionālajās tiesās. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2020.

Parādnieka ierosināts tiesiskās aizsardzības process (Maksātnespējas likuma 33. pants) acīmredzami uzskatāms par viņa faktiskās maksātnespējas atzīšanas un CL 1927. pantā norādīto seku piemērošanas pamatu. Domājams, ka Maksātnespējas likumā norādītās dāvinātāja maksātnespējas pazīmes ņemamas vērā, izlemjot jautājumu par visas mantas dāvinājuma sekām, kaut arī CL nesatur atsauces uz Maksātnespējas likumu (sk. 5. apakšnodaļu CL un Maksātnespējas likumā).⁷³

No Civillikuma 1927.panta jēgas izriet, ka apdāvinātais par dāvinātāja parādiem neatbild, bet ir pakļauts kreditoru prasījumiem par atļauju vērst piedziņu pret dāvināto mantu. Kreditoru mērķis ir iegūt no apdāvinātā līdzekļus parāda dzēšanai, tādēļ kreditoriem nevar būt interese uz dāvināto konkrēto mantu, bet gan dabūt apmierinājumu tās vērtībā, ja arī šī manta ir atsavināta (pārdota) tālāk. Apdāvinātais atbild dāvinātāja kreditoriem ar dāvanu, vai ja tā apdāvinātā mantā vairs neatrodas, ar savu personīgo mantu apmērā, kādā viņš no dāvanas iedzīvojies. Ja CL 1927.pants paredz kreditora tiesības vērst piedziņu uz dāvanu, bet dāvana apdāvinātā mantā vairs neatrodas, var izdarīt secinājumu, ka prasība vērst piedziņu uz naudu, ko apdāvinātā persona ieguvusi, pārdodot dāvanu trešajai personai, ir pieļaujama.⁷⁴

Tādējādi no CL 1927.panta minētās normas saturiskā jēguma izriet, ka atbildētājs (apdāvinātā persona) par dāvinātāja parādiem neatbild, bet ir pakļauts tikai prasījumam par atļauju vērst piedziņu uz dāvanu, kas tam pieder. Respektīvi, **kreditora prasījums pret apdāvināto ir ar tiesas spriedumu atzīt kreditoram tiesības vērst piedziņu uz dāvanu**.⁷⁵

Jāpiebilst, ka vienīgais iebildums, ko apdāvinātais būtībā var celt, ir tāds, ka parādnieks dāvināšanas laikā bijis spējīgs samaksāt parādus un dāvinātājs nav uzdāvinājis visu savu mantu. Doktrīnā norādīts, ka no CL 1927.panta jēgas izriet, ka atbildētājs par dāvinātāja parādu neatbild, bet ir pakļauts tikai prasījumiem par atļauju vērst piedziņu pret uzdāvināto mantu, kas tam pieder. Tāpat norādīts, ka kreditora prasījums pret apdāvināto ir atzīt kreditora tiesības vērst piedziņu uz dāvanu, un nekustamā īpašuma gadījumā tas ir iespējams tikai ar tiesas spriedumu (*sk. Буковский В. (Сост.) Сводъ гражданскихъ узаконений губерний Прибалтійскихъ (с продолжениемъ*

⁷³ Ibid.

⁷⁴ Latvijas Republikas Senāta Civillietu departamenta 2019.gada 14.februāra spriedums lietā Nr. C15225415, SKC-113/2019, 5.2.pkt.

Pieejams: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/civillietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/civillikums/ceturta-dala-saistibu-tiesibas-1401-2400pants/vienpadsmi-ta-nodala-davinajums-1912-1933pants> [aplūkots 20.12.2021.]

⁷⁵ Latvijas Republikas Senāta Civillietu departamenta 2019.gada 3.decembra spriedums lietā Nr. C30666916, SKC-376/2019, 8.pkt.

Pieejams: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/civillietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/civillikums/ceturta-dala-saistibu-tiesibas-1401-2400pants/vienpadsmi-ta-nodala-davinajums-1912-1933pants> [aplūkots 20.12.2021.]

1912-1914 г.г. и съ разъяснениями) въ 2 томахъ. Т.П., содержащий Право требования. Рига: Г.Гемпель и Ко, 1914. с.1982 з).⁷⁶

No pašas tiesību normas teksta izriet, ka piedziņa vēršama tikai uz apdāvinātajam uzdāvināto mantu, kas nozīmē, ka ne vienmēr tiks panākts apmierinājums par visu dāvinātāja parādu, ja mantās vērtība ir mazāka par parāda summu, bet nav izslēgts, ka manta paliek pāri, t.i., daļa paliek apdāvinātajam, ja mantas vērtība ir lielāka par parāda summu.⁷⁷

Svarīgi atkārtoti uzsvērt, ka prasījums par parāda piedziņas vēršanu uz atdāvināto mantu ir kreditora tiesību aizsardzības līdzeklis, kura mērķis ir sekot nevis parādniekam, bet gan parādnieka atdāvinātajai mantai. Proti, no parādiem nevar atbrīvoties, aizdāvinot visu mantu, kreditoram ir tiesības sekot atdāvinātajam īpašumam, un, neapstrīdot dāvinājuma līgumu, saņemt apmierinājumu no atbildētājam uzdāvinātā īpašuma, ja parādniekam nav citu līdzekļu parāda dzēšanai.⁷⁸

Minētais princips attiecināms arī citām kreditora un parādnieku attiecībām. Tā laulāto mantas sadalīšana neatņem laulāto kreditoriem viņu tiesības, arī trešo personu iegūtās tiesības paliek spēkā. Laulības līguma noteikumi, kas aprobežo trešo personu iegūtās tiesības uz laulāto mantu, nav saistošas trešajām personām. Kreditori un trešās personas var realizēt savas tiesības uz piedziņu, neapstrīdot laulības līgumu un neatkarīgi no laulības līguma noteikumiem, tas attiecināms arī uz dāvinājuma līgumiem. Augstākās tiesas Senāta ieskatā tas nozīmē, ka, neskatoties uz līguma noteikumiem un līgumslēdzēju nodomu, kreditori un trešās personas var realizēt savas tiesības uz piedziņu, neapstrīdot laulības līgumu, analogiski kā tas ir mantas dāvinājuma gadījumā atbilstoši CL 1927.pantam, proti, no parādiem nevar atbrīvoties, dāvinot visu mantu. Kreditoriem ir tiesības sekot mantai un prasīt apmierinājumu no tās bez dāvinājuma līguma atcelšanas.⁷⁹

Apkopojot augstāk minēto, autoram ir pamats secināt, ka piedziņas vēršanai uz dāvinātu mantu ir divi priekšnosacījumi: 1) dāvinātāja parāda esība pret kreditoru un 2)

⁷⁶ Sk. Latvijas Republikas Senāta Civillietu departamenta 2018.gada 30.augusta spriedums lietā Nr. C31302315, SKC-179/2018, 8.5pkt.

Pieejams: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/civillietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/civillikums/ceturta-dala-saistibu-tiesibas-1401-2400pants/vienpadsmita-nodala-davinajums-1912-1933pants> [aplūkots 20.12.2021.]

⁷⁷ Ibid.

⁷⁸ Latvijas Republikas Civillikuma komentāri: Ceturtā sadaļa. Saistību tiesības. Autoru kolektīvs prof. K.Torgāna vispārīgā zinātniskā redakcijā. – R.: Mans Īpašums, 1998, 376.lpp.

⁷⁹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2009. gada 28.janvāra spriedums lietā Nr. SKC – 37, 10.4.pkt.

Pieejams: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/civillietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/civillikums/ceturta-dala-saistibu-tiesibas-1401-2400pants/vienpadsmita-nodala-davinajums-1912-1933pants> [aplūkots 20.12.2021.]

dāvinātājs (parādnieks) nespēj izpildīt saistības pret kreditoru. Turklāt, piedziņas vēršanai uz dāvinātu mantu, būtiski konstatēt abu minēto priekšnosacījumu sakritību.

2.2. Visa un atsevišķa manta Civillikuma 1927.panta tvērumā

Darbā iepriekš jau analizēts, tāds dāvinājuma veids kā visas mantas dāvinājums.⁸⁰ Civillikuma 1925.pantā ir noteikts, ka par dāvinājuma priekšmetu var būt arī visa dāvinātāja manta.

Aktuālajā tiesu praksē gandrīz nav sastopami tādi dāvinājuma līgumi, kas satur Civillikuma 1925.panta formulējumu "visas mantas dāvinājums". Veicot tiesu prakses materiālu pētījumu, profesors J.Rozenfelds secināja, ka "Lielākoties dāvinātāja kreditora prasījums pret apdāvināto pamatots ar atsevišķas lietas dāvinājumu. Vairumā gadījumu dāvinājuma līguma priekšmets ir nekustamais īpašums. Tiesa tādā situācijā spriedumu, ar kuru prasība apmierināma (vai arī Senāta spriedumu par zemākas instances tiesas sprieduma par prasības noraidīšanu atcelšanu), pamato ar to, ka dāvinātā nekustamā īpašuma vērtība pārsniedz dāvinātāja atlikušās mantas vērtību, kā rezultātā dāvinātājs nespēj samaksāt parādus."⁸¹

Lietā Nr.SK-590/2014 Augstākā tiesa citējusi starpkaru perioda, proti, 1931.gada 25.novembra, spriedumu "*Edas Blūbergs prasībā pret Jāni Blūbergu un Līzi Blūbergs (L. Nr. 2033)*".⁸² Rezultātā Latvijas Senāts atzina par pareiziem apgabaltiesas secinājumus, ka CL 4494.pants (CL 1927.panta analogs) uzliek apdāvinātajam par pienākumu atbildēt par dāvinātāja parādiem tajās robežās, par cik viņš iedzīvojies, un izdot dāvinātajam vai viņa kreditoram tādu daļu no saņemtā dāvinājuma, kāda prasītājam vajadzīga parāda segšanai saskaņā ar CL 4494. pantu. Starpkaru laikā 1931.gada spriedumā uzsvērts, ka nav nozīmes dāvinājuma līguma pušu nolūkiem.⁸³

Saskaņā ar Civillikumu 1927.pantu manta atzīstama par dāvinātu tikai tiktāl, ciktāl no tās atvilkti dāvinātāja parādi. Tajā gadījumā, kad dāvinātājs nespēj samaksāt parādus, kuri viņam

⁸⁰ Sk. Maģistra darba 1.2.apakšnodaļā.

⁸¹ Rozenfelds J. Nekustamais īpašums kā visas mantas dāvinājuma priekšmets. Latvijas Universitātes 78. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums. Starptautisko un Eiropas Savienības tiesību piemērošana nacionālajās tiesās. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2020.
Sk. arī: Lietās Nr. SKC-176/2015; SKC-249/2016; SKC-315/2017; SKC-170/2018; SKC-113/2019.

⁸² Citēts no: Rozenfelds J. Nekustamais īpašums kā visas mantas dāvinājuma priekšmets. Latvijas Universitātes 78. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums. Starptautisko un Eiropas Savienības tiesību piemērošana nacionālajās tiesās. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2020.
Sk. arī: Senāta Civīlā kasācijas departamenta 1931.g. spriedumi, 1937, 148.–149.lpp.
Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/vesturiska-judikatura-lidz-1940gadam/senata-civila-kasacijas-departamenta-spriedumi>.

⁸³ Rozenfelds J. Nekustamais īpašums kā visas mantas dāvinājuma priekšmets. Latvijas Universitātes 78. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums. Starptautisko un Eiropas Savienības tiesību piemērošana nacionālajās tiesās. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2020..

bijuši dāvināšanas laikā, ne vien viņa kreditori var prasīt sev apmierinājumu no viņa dāvanas, bet arī viņš pats var prasīt no apdāvinātā, lai no viņa dāvinātās mantas dod atpakaļ šo parādu samaksai vajadzīgo daļu. Noruna starp dāvinātāju un apdāvināto par to, ka pēdējais neatbild par pirmā parādiem, ir spēkā pret kreditoriem tikai tad, ja viņi tai piekrituši.

Saistībā ar minēto Civillikuma normu piemērošanu profesors J.Rozenfelds norādīja, ka tiesu praksē jautājums par prasījuma priekšmetu lietās, kurās piemērotas CL 1927.pantā paredzētās sekas, ir neskaidrs. No vienas puses, konstatējot, ka atsevišķa nekustama īpašuma dāvinājums iztulkojams kā visas mantas dāvinājums sakarā ar to, ka dāvinātājs nevar norēķināties ar kreditoriem, tiesa ņēmusi vērā dāvinātās lietas vērtību, samērojot to ar dāvinātāja mantas kopumu dāvinājuma izpildes laikā. No otras puses, sprieduma rezolutīvajā daļā norādīts nevis CL 1927. panta likumiskais pamats, t. i., piedziņa veicama tādā apmērā, kādā apdāvinātais iedzīvojies no dāvinātās lietas vērtības, bet gan tieši nekustamais īpašums.⁸⁴ Šāda pieeja ir pretrunā ar iepriekš minēto dāvinājuma seku interpretāciju. Ja piedziņas priekšmets ir mantas apjoms, kādu apdāvinātais ieguvis dāvinājuma rezultātā un tā iedzīvojies no dāvinātāja mantas samazināšanās, tad piedziņas priekšmets ir nevis pats dāvinātais nekustamais īpašums, bet gan iegūtās īpašuma tiesības naudas izteiksmē. Atšķirība pastāv ne tikai prasījuma būtībā, jo prasība, kuras priekšmets ir noteikta lieta, nav tas pats, kas prasība par noteiktas mantas vērtības atlīdzināšanu.⁸⁵

Praktiskā atšķirība starp piedziņas vēršanu uz noteiktu nekustamo īpašumu un mantisko vērtību, kuras apmērā apdāvinātais iedzīvojies, būs skaidri saskatāma tādā gadījumā, ja apdāvinātais līdz kreditora prasības celšanai jau būs atsavinājis viņam dāvināto nekustamo īpašumu tālāk. Piedziņas vēršana uz dāvināto nekustamo īpašumu šajā gadījumā kļūs neiespējama, ja vien nebūs pierādīts, ka trešā persona rīkojusies ļaunā ticībā. Turpretim mantisko vērtību, kuras apmērā apdāvinātais iedzīvojies, joprojām ir pamats piedzīt no apdāvinātā. Piedzenamās summas apmērs šādā gadījumā var izpausties kā pirkuma cena, ko apdāvinātais ieguvis, atsavinot dāvināto lietu tālāk.⁸⁶

Svarīga tēze par Civillikuma 1927.panta piemērošana, izskatot kreditora prasījumu par parāda piedziņas vēršanu uz dāvināto mantu atradāma aktuālajā tiesu praksē. Civillikuma 1927.pants noteic, ka manta atzīstama par dāvinātu tikai tiktāl, ciktāl no tās atvilkti dāvinātāja

⁸⁴ Citēts no: Rozenfelds J. Nekustamais īpašums kā visas mantas dāvinājuma priekšmets. Latvijas Universitātes 78. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums. Starptautisko un Eiropas Savienības tiesību piemērošana nacionālajās tiesās. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2020.

⁸⁵ Ibid.

Sk. arī: Kalniņš E. Mantas jēdziens civiltiesībās. LU žurnāls "Juridiskā Zinātne", 1.sēj. Rīga: LU, 2010, 146.lpp.; Kalniņš E. Laulāto manta laulāto likumiskajās mantiskajās attiecībās. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2010, 30.lpp.

⁸⁶ Rozenfelds J. Nekustamais īpašums kā visas mantas dāvinājuma priekšmets. Latvijas Universitātes 78. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums. Starptautisko un Eiropas Savienības tiesību piemērošana nacionālajās tiesās. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2020.

parādi. Tajā gadījumā, kad dāvinātājs nespēj samaksāt parādus, kuri viņam bijuši dāvināšanas laikā, nevien viņa kreditori var prasīt sev apmierinājumu no viņa dāvanas, bet arī viņš pats var prasīt no apdāvinātā, lai no viņa dāvinātās mantas dod atpakaļ šo parādu samaksai vajadzīgo daļu. Noruna starp dāvinātāju un apdāvināto par to, ka pēdējais neatbild par pirmā parādiem, ir spēkā pret kreditoriem tikai tad, ja viņi tai piekrituši. Kā izriet no minētās tiesību normas satura, kreditora tiesības prasīt apmierinājumu no dāvanas saistītas ar diviem apstākļiem: 1) mantas dāvināšanas laikā tās dāvinātājam bijuši parādi un 2) dāvinātājs nespēj parādu nomaksāt (sk. *Senāta 2007.gada 12.septembra spriedumu lietā Nr.SKC-590*).⁸⁷

Juridiskajā literatūrā atzīts, ka dāvinātā lieta pāriet jaunajam īpašniekam ar visiem apgrūtinājumiem un uz tās guļošajām nastām. Šo noteikumu tiesu praksē tulko plaši, piemērojot Civillikuma 1927.pantu arī tad, kad nav bijis visas mantas dāvinājums un parāds nav saistīts ar konkrētas lietas apgrūtinājumu (sk. *K.Torgāns. Saistību tiesības. II daļa. Mācību grāmata, Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 67.-68.lpp.; Senāta 2006.gada 18.janvāra spriedumu lietā Nr.SKC-14*).⁸⁸

Ļoti detalizēti Latvijas Republikas Augstākā tiesa analizējusi Senāta prakse starpkaru periodā, t.sk. iepriekš minēto spriedumu lietā "*Edas Blūmbergs prasībā pret Jāni Blūmbergu un Līzi Blūmbergs (L. Nr. 2033)*". Tā Augstākā tiesa spriedumā norādīja, ka

"Arī Senāta prakse starpkaru periodā liecina par plašu šo likuma noteikumu par kreditora apmierinājumu no dāvanas tulkojumu. Piemēram, 1931.gada 25.novembra spriedumā „Edas Blūmbergs prasībā pret Jāni Blūmbergu un Līzi Blūmbergs (L.Nr.2033)”, Latvijas Senāts atzina par pareiziem apgabaltiesas secinājumus, ka saskaņā ar Civillikuma 4494.pantu prasītājam atzīstama tiesība apmierināt uztura prasību no atdāvinātās mantas, jo: a) bērna uzturēšanas pienākums dāvinātājam pastāvēja jau dāvināšanas līguma noslēgšanas laikā un līgums noslēgts taisni ar nolūku izvairīties no šā pienākuma pildīšanas; b) dāvinātājs patiesi arī izrādījies par faktiski nespējīgu izsniegt bērnam piespriesto uzturu. (..), prasītājam, kas iesniedz uz Civillikuma 4494.pantu pamatotu prasību, nebūt nav jāpierāda dāvinātāja formāla maksātnespēja, bet gan vienīgi faktiskā maksātnespēja. Konstatējot no tiesu izpildītāja akta, ka atbildētājs nav bijis spējīgs samaksāt bērnam piespriesto uzturu, tiesa to varēja atrast par pietiekošu pierādījumu tam, ka dāvinātājam nekādas mantas nav un

⁸⁷ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2014.gada 19.februāra spriedums lietā SKC-590/2014, 9.1.pkt.

Pieejams: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/civillietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/civillikums/ceturta-dala-saistibu-tiesibas-1401-2400pant/vienpadsmita-nodala-davinajums-1912-1933pant> [aplūkots 20.12.2021.]

⁸⁸ Ibid.

šādā gadījumā Civillikuma 4494.pants uzliek apdāvinātam par pienākumu atbildēt par dāvinātāja parādiem tajās robežās, par cik viņš iedzīvojies, un izdot dāvinātājam vai viņa kreditoram tādu daļu no saņemtā dāvinājuma, kāda vajadzīga parāda segšanai (*sal. sk. Senāta Civīlā kasācijas departamenta 1931.g. spriedumi, 1937, 148.-149.lpp.*). Savukārt 1937.gada 29.novembra/16.decembra spriedumā „Petrovas pr. 1 pr. Grīnbergs m. m. un c. spr.Nr.1284” Latvijas Senāts atzina par kļūdainiem Tiesu palātas secinājumus, ka prasītājam nav prasības tiesības pret atbildētāju B., jo atbildētāja G. nav atdāvinājusi visu savu mantu. Pie šāda atzinuma Tiesu palāta nākusi uz lietā iesniegtā Valmieras apr. 1.pol. iec. izdotā raksta pamata, no kura izrietot, ka atbildētājam G. ir bijusi arī vēl cita manta, jo uz to esot vērsuši piedziņu pārējie kreditori. Lai pie šāda slēdziena varētu nākt, vajadzēja būt pierādījumiem, vismaz par to, ka tai mantai, uz kuru citi kreditori ir vērsuši piedziņu, ir kāda tirgus vērtība samērā ar prasītājas neapmierināto prasījumu, jo pretējā gadījumā, paturot savā rīcībā kādu mazvērtīgu mantu, dāvinātājs varētu pasargāt apdāvinātā mantu no kreditoru prasījumiem Civillikuma 4494.panta nozīmē (*sk. XIV Izvilkumi no Latvijas Senāta Civīlā kasācijas departamenta spriedumiem. Sastādījuši: senators F.Konradi un Tiesu palātas loceklis A.Valters, 1938, 83.-85.lpp.*).⁸⁹

Tādējādi Civillikuma 1927.pantā regulētā iespēja vērst piedziņu dāvinātāja saistību izpildei uz dāvināto mantu saistīta nevis ar visas mantas atdāvināšanas faktu kā tādu, bet gan ar to, vai no atlikušās mantas dāvinātājs ir spējīgs apmierināt kreditoru prasījumus.⁹⁰

Svarīgi, ka Augstākā tiesa devusi savu aktuālo iztulkojumu 1927.panta piemērošanai un norādīja: "Kā izriet no apstrīdētā sprieduma satura, tiesa prasību noraidījusi, jo prasītājs nav pierādījis, ka atbildētājs ir atdāvinājis visu savu mantu Civillikuma 1927.panta izpratnē. Šādam minētās normas tulkojumam nevar piekrist, jo, kā jau iepriekš norādīts, Civillikuma 1927.pants kreditora tiesību vērst piedziņu uz dāvināto mantu nesaista ar apstākli, ka parādnieks ir atdāvinājis visu mantu."⁹¹

No minētā Civillikuma 1927.panta tvēruma secināms, ka kreditori ir tiesīgi griezties pie apdāvinātā, nesaņemot pilnu apmierinājumu no parādnieka. Turklāt Augstākās tiesas Senāts 2005. gada 12. janvāra spriedumā lietā Nr. SKC-22 ir norādījis, ka kreditoram ir tiesības prasīt apmierinājumu no dāvanas, neapstrīdot dāvinājuma līgumu. Tāpat Augstākās tiesas Senāts ir

⁸⁹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2014.gada 19.februāra spriedums lietā SKC-590/2014, 9.1.pkt.

Pieejams: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/civillietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/civillikums/ceturta-dala-saistibu-tiesibas-1401-2400pants/vienpadsmita-nodala-davinajums-1912-1933pants> [aplūkots 20.12.2021.]

⁹⁰ Ibid.

⁹¹ Ibid. 9.2.pkt.

atzinis, ka Civillikuma 1927. pantā lietotais jēdziens "prasīt apmierinājumu no dāvanas" tulkojams kā piedziņas vēršana uz dāvināto mantu.⁹²

Civillikuma 1927. pants un judikatūrā paustās atziņas nepārprotami norāda, ka apdāvinātajam ar saņemto dāvanu ir pienākums atbildēt par dāvinātāja saistībām. No minētā secināms, ka paustās atziņas ir jātulko sašaurināti, proti, kamēr dāvana atrodas apdāvinātā īpašumā, prasība no kreditoru puses ir vēršama vienīgi un tikai uz dāvanu, nevis citu apdāvinātā mantu.⁹³

No minētā Civillikuma 1927.panta tvēruma un tiesību normas piemērošanas praksi izriet, ka kreditoram kā prasītājam ir jāpierāda, ka uz dāvinājuma līguma noslēgšanas dienu dāvinātājam pastāvēja parādsaistības pret kreditoru un piedziņu jeb apmierinājumu no dāvinātāja mantas nav iespējams realizēt. Atbilstoši minētajam arī apdāvinātajam gadījumā, ja pret to kreditori vērs piedziņu, ir jāapstiprina savu iebildumu pamatotība attiecībā uz dāvinājumu jeb mantai veiktiem uzlabojumiem, ja tādi ir veikti.⁹⁴

Jāpievērš uzmanība apstāklim, ja dāvana vairs neatrodas apdāvinātā valdījumā, proti, tā ir atsavināta jeb pārdota trešajām personām. Šajā sakarā Augstākās tiesas Senāts ir norādījis, ka no Civillikuma 1927. panta izriet, ka apdāvinātais par dāvinātāja parādiem neatbild, bet ir pakļauts kreditoru prasījumiem par atļauju vērst piedziņu pret dāvināto mantu. Kreditoru mērķis ir iegūt no apdāvinātā līdzekļus parāda dzēšanai, tādēļ kreditoriem nevar būt interese uz dāvināto konkrēto mantu, bet gan dabūt apmierinājumu tās vērtībā, ja arī šī manta ir atsavināta (pārdota) tālāk. Apdāvinātais atbild dāvinātāja kreditoriem ar dāvanu vai, ja tā apdāvinātā mantā vairs neatrodas, ar savu personīgo mantu apmērā, kādā viņš no dāvanas iedzīvojies.⁹⁵

Rezumējot iepriekš teikto, var secināt, ka Civillikuma 1927.pantā noteiktā iespēja vērst piedziņu dāvinātāja saistību izpildei uz dāvināto mantu saistīta nevis ar visas mantas atdāvināšanas faktu kā tādu, bet gan ar to, vai no atlikušās mantas dāvinātājs ir spējīgs apmierināt kreditoru prasījumus.

⁹² Sk. Augstākās tiesas Senāta 2007. gada 12. septembra spriedums lietā Nr. SKC-590 un 2014. gada 19. februāra spriedums lietā Nr. SKC-590.

Pieejams: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/civillietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/civillikums/ceturta-dala-saistibu-tiesibas-1401-2400pants/vienpadsmi-ta-nodala-davinajums-1912-1933pants> [aplūkots 20.12.2021.]

⁹³ Svarinskis I. Kreditora prasības pret apdāvināto: galvenais problēmjaucējums. Publicēts: Jurista Vārds Nr.45 (1155).

⁹⁴ Skat. Svarinskis I. Kreditora prasības pret apdāvināto: galvenais problēmjaucējums. Publicēts: Jurista Vārds Nr.45 (1155).

⁹⁵ Ibid.

Sk.arī: Senāta Civillietu departamenta 2019. gada 14. februāra spriedums lietā Nr. C15225415, SKC-113/2019, 5.2.pkt.

Pieejams: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/civillietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/civillikums/ceturta-dala-saistibu-tiesibas-1401-2400pants/vienpadsmi-ta-nodala-davinajums-1912-1933pants> [aplūkots 20.12.2021.]

2.3. Mantinieku tiesības prasīt neatņemamās daļas no izdarītā dāvinājuma

Saskaņā ar Civillikuma 1922.pantā noteikto, ja dāvinājums izdarīts tādā apmērā, ka dāvinātāja mantiniekiem (neatņemamās daļas tiesīgajiem) neatliek pat viņu neatņemamās daļas (CL 422.p.), tad viņi var prasīt no apdāvinātā, lai izdod viņiem šīs daļas. Aprēķinot neatņemamo daļu, jāņem par pamatu dāvinātāja mantas stāvoklis dāvināšanas laikā. Turpretī, ja šī manta vēlāk pavairojusies, tad ir obligāti jāievēro tiklab šis pavairojums, kā arī tas, kas neatraidāmam mantiniekam novēlēts rīkojumā nāves gadījumam.

Likuma komentāros pausts viedoklis, ka dāvinājuma daļas atprasīšanas tiesība ir noteikta *neatraidāmo mantinieku*⁹⁶ interešu aizsardzībai. Dāvinājuma izdarīšanas brīdī dāvinātājam ir pienākums rēķināties ar neatraidāmiem mantiniekiem. Nav tieša aizlieguma uz laiku samazināt to mantas daļu, kāda tiktu neatraidāmiem mantiniekiem, dāvinātāja manta vēlāk var pieaugt, un tad neatraidāmais mantinieks netraucēti saņems tikpat, cik būtu tiesīgs saņemt, ja mantojums atklātos dāvināšanas laikā. Prasītāji šajos gadījumos ir neatraidāmie mantinieki vai – viņu interesēs-likumiskie pārstāvji.⁹⁷

Saistībā ar neatraidāmo mantinieku tiesībām prasīt neatņemamo daļu no izdarītā dāvinājuma principiāls jautājums ir mantinieku neatņemamas daļas vērtības noteikšana. Tiesu praksē ir nostiprināts princips, ka atbilstoši CL 1922.panta otrajai daļai neatraidāmā mantinieka neatņemamā daļa aprēķināma no dāvinātāja mantas stāvokļa dāvināšanas laikā, nevis no atsavinātās mantas sastāva un vērtības uz dāvinātāja nāves brīdi. Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2013.gada 25.oktobra spriedumā lietā Nr.SKC-195/2013 norādīts, ka aprēķinot neatņemamo daļu, jāņem par pamatu dāvinātāja mantas stāvoklis dāvināšanas laikā, bet, ja šī manta vēlāk pavairojusies, tad jāievēro tiklab šis pavairojums, kā arī tas, kas neatraidāmam mantiniekam novēlēts rīkojumā nāves gadījumam.⁹⁸ Tiesa pievienojusies arī iepriekš minētajiem likuma komentāriem, ka dāvinājuma daļas atprasīšanas tiesība ir noteikta neatraidāmo mantinieku interešu aizsardzībai. Dāvinājuma izdarīšanas brīdī dāvinātājam ir pienākums rēķināties ar neatraidāmiem mantiniekiem. Minētā norma nodrošina neatraidāmam

⁹⁶ Pēc Civillikuma grozījumiem no 03.12.2015 - *neatņemamās daļas tiesīgie*

⁹⁷ Latvijas Republikas Civillikuma komentāri: Ceturtā sadaļa. Saistību tiesības. Autoru kolektīvs prof. K.Torgāna vispārīgā zinātniskā redakcijā. – Rīga: Mans Īpašums, 1998, 373.lpp.

⁹⁸ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2013.gada 25.oktobra spriedums lietā Nr.SKC-195/2013, 7.1.pkt.

Pieejams: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/civillietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/civillikums/ceturta-dala-saistibu-tiesibas-1401-2400pants/vienpadsmita-nodala-davinajums-1912-1933pants> [aplūkots 20.12.2021.]

mantiniekam iespēju saņemt tikpat, cik viņš būtu tiesīgs saņemt, ja mantojums atklātos dāvināšanas laikā.⁹⁹

Turklāt atbilstoši CL 1922.panta otrajai daļai neatraidāmā mantinieka neatņemamā daļa aprēķināma no dāvinātāja mantas stāvokļa dāvināšanas laikā.¹⁰⁰

No minētās tiesību normas (CL 1922.pants) secināms, ka neatņemamās daļas tiesīgie var izprasīt neatņemamo daļu tikai no personas, kuru mantojuma atstājējs ir apdāvinājis, nevis no trešās personas, kuras īpašumā manta nonākusi vēlāk.

Svarīgi, ka kritēriji, pēc kuriem nosakāms neatņemamās daļas izdošanas veids – neatņemamā daļa izdodama dabā vai, nosakot kompensāciju naudā, likumā nav reglamentēti. Tiesa uzsver, ka šis jautājums apspriežams pēc tiesas ieskata (CL 5.pants).¹⁰¹

Iepriekš minētajā spriedumā atzīts, ka tā kā CL 1922.panta pirmā daļa nepieļauj neatņemamās daļas izprasīšanu no trešās personas, kura šajā gadījumā ir *S.B.*, un ņemot vērā, ka nekustamais īpašums vairs nepieder *A.K.*, tiesai, izskatot lietu no jauna, būtu apsverams jautājums par kompensācijas piedziņu no apdāvinātās *A.K.*, ņemot vērā CL 1922.panta otrajā daļā noteikto. Šāda jautājuma apsvēršana nebūtu traktējama kā prasījuma robežu pārkāpšana, jo prasītājam tiesības uz neatņemamo daļu garantē likums, savukārt apstākļi, kura dēļ nav iespējams izdot neatņemamo daļu dabā, neizslēdz kompensācijas noteikšanu naudā, tādējādi taisnīgi atrisinot strīdu.¹⁰²

Jāatzīst, ka Civillikuma tieši nav skaidrots par to, cik garš ir noilgums prasījumam par neatņemamās daļas izdošanu dāvinājuma gadījumā, un cik senus dāvinājumus, ko veicis mantojuma atstājējs, neatņemamās daļas tiesīgais ir tiesīgs prasīt no apdāvinātā. Turklāt Civillikuma 1922. pants nenosaka brīdī, kad neatņemamās daļas tiesīgajam rodas prasījuma tiesības prasīt no apdāvinātā, lai izdod viņiem šo daļu.

⁹⁹ Ibid. 7.1.pkt.

¹⁰⁰ Sk. arī Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2013.gada 27.marta spriedumu lietā Nr.SK-94/2013, 2011.gada 14.septembra spriedumu lietā Nr.SK-244/2011, 2010.gada 24.novembra spriedumu lietā Nr.SK-240/2010.

¹⁰¹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2012.gada 25.janvāra spriedums lietā Nr.SK-23/2012.

Pieejams: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/civillietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/civillikums/ceturta-dala-saistibu-tiesibas-1401-2400pants/vienpadsmita-nodala-davinajums-1912-1933pants> [aplūkots 20.12.2021.]

Sk. arī Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2008.gada 10.decembra spriedumu lietā Nr.SK-449, 2011.gada 14.septembra spriedumu lietā Nr.SK-244.

¹⁰² Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2012.gada 25.janvāra spriedums lietā Nr.SK-23/2012.

Pieejams: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/civillietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/civillikums/ceturta-dala-saistibu-tiesibas-1401-2400pants/vienpadsmita-nodala-davinajums-1912-1933pants> [aplūkots 20.12.2021.]

Kā norādīja profesors J.Kārklīņš un K.Zīle, "gan no tiesību doktrīnas,¹⁰³ gan no tiesu prakses,¹⁰⁴ gan no likuma sistēmas izriet, ka šādas prasījuma tiesības rodas brīdī, kad mantinieks ir izteicis gribu pieņemt mantojumu. Tomēr prasījuma izlietošana nav neierobežota laika ziņā un kavējums tās izlietošanā rada šo tiesību zudumu."¹⁰⁵

Juridiskajā literatūrā norādīts, ka noilgums, kas reglamentēts Civillikuma 1893. pantā, paredz, ka "saistību tiesības izbeidzas, ja tiesīgā persona tās pienācīgi neizlieto likuma noteiktā noilguma termiņā". Vispārējo subjektīvo tiesību izlietošanas noilguma termiņu paredz Civillikuma 1895. pants, no kura izriet, ka "visas saistību tiesības, kuras nav noteikti izņemtas no noilguma ietekmes un kuru izlietošanai nav likumā noteikti īsāki termiņi, izbeidzas, ja tiesīgā persona tās neizlieto desmit gadu laikā". Turklāt noilguma tecējuma termiņš sākas ar brīdi, kad konkrētajai personai ir nodibinājies prasījums, kuru tā ir tiesīga realizēt. Tiesību doktrīnā noilguma kontekstā cita starpā atzīts: "[..] noilguma institūts civiltiesībās ir veidots ar mērķi novērst ilgstošu nenoteiktību mantiskajās attiecībās, radīt skaidrību par tiesībām un pienākumiem, kas varētu būt par strīda priekšmetu, bet ieinteresētā persona ilgstoši nav centusies panākt savu tiesību atzīšanu vai realizēšanu."¹⁰⁶

Civillikuma 423. panta trešā daļa noteic, ka "neatņemamās daļas tiesīgajam ir jāpiesaka sava tiesība uz neatņemamo daļu līdz uzaicinājumā noliktam termiņam. Ja līdz šā termiņa notecējumam viņš savu tiesību nepiesaka, tad atzīstams, ka viņš no tās atteicies". Saskaņā ar Civillikuma 423.pantu **neatņemamās daļas tiesīgie ir laulātais un leļupējie, bet, ja nav leļupējo, kas pārdzīvojuši mantojuma atstājēju, tad laulātais un tuvākās pakāpes augšupējie**. Būtiski, ka saskaņā ar Civillikuma 423.panta trešo teikumu tiesība uz neatņemamo daļu ir mantojama un tālāk nododama tiesība.

Zinātniskajos darbos ir pausts viedoklis, ka neatņemamās daļas tiesīgo nevar atzīt par mantinieku, kas pretendē uz visu mantojumu vai mantojuma daļu Civillikuma mantojuma tiesību

¹⁰³ Буковский В. (сост.). Сводъ гражданскихъ узаконений губерний Прибалтийскихъ (съ продолжениемъ 1912–1914 г.г. и съ разъяснениями) въ 2 томахъ. Т. II., содержащий Право требований. Рига: Г. Гемпель и Ко, 1914, с. 1977.

Citēts no: Kārklīņš J., Zīle K., Neatņemamās daļas tiesīgā prasījuma par neatņemamās daļas izdošanu noilgums dāvinājuma gadījumā. Latvijas Universitātes 77. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums. Satversmē nostiprināto vērtību aizsardzība: dažādu tiesību nozaru perspektīva. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2019, 171.lpp.

¹⁰⁴ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 19.11.2013. spriedums lietā Nr. PAC 0399/2013 (Nr. C04369106), 9. punkts.

¹⁰⁵ Kārklīņš J., Zīle K., Neatņemamās daļas tiesīgā prasījuma par neatņemamās daļas izdošanu noilgums dāvinājuma gadījumā. Latvijas Universitātes 77. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums. Satversmē nostiprināto vērtību aizsardzība: dažādu tiesību nozaru perspektīva. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2019, 171.lpp.

¹⁰⁶ Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Saistību tiesības (1401.–2400. p.). Autoru kolektīvs prof. K. Torgāna vispārīgā zinātniskā redakcijā. 2. izd. Rīga: Mans Īpašums, 1998, 357. lpp.

izpratnē. Tādējādi neatņemamās daļas tiesīgajiem tomēr nav jāceļ mantojuma prasība, lai saņemtu sev piekritošo neatņemamo daļu, un, ievērojot Civillikuma 423. panta otrās daļas noteikumus un Civillikuma 788. pantu, ir ceļama prasība par neatņemamās daļas izdošanu, neapstrīdot ne pēdējās gribas rīkojumu, ne dāvinājuma līgumu.¹⁰⁷

Jāuzsver, ka ne Civillikuma 423., ne 788. pants nenosauc nekādus termiņus neatņemamās daļas izdošanai prasības kārtībā. Līdz ar to jāpiekrīt mūsdienu tiesību zinātnieku viedoklim, ka tad, ja "neatņemamās daļas tiesīgajam nav jāceļ mantojuma prasība neatņemamās daļas izdošanai vai papildināšanai, nav likumīgapamata šādai prasībai piemērot mantojuma prasībai speciāli noteikto termiņu."¹⁰⁸

Saskaņā ar Latvijas Republikas Augstākās tiesas nostiprināto tēzi, neatraidāmais mantinieks savu neatņemamo daļu var izprasīt tikai tad, ja viņš izteicis gribu pieņemt mantojumu to termiņu ietvaros, kas norādīti Civillikuma 693.pantā. Turklāt šajā pantā norādītos termiņus mantojuma pieņemšanai nevar atjaunot vai pagarināt. Ja neatraidāmais mantinieks ir izteicis gribu mantojumu pieņemt likumā noteiktajā kārtībā, proti, viena gada laikā, tas nozīmē, ka viņš ir vēlējies mantojumu iegūt. Tomēr, ja, neraugoties uz gada laikā izteikto gribu mantojumu iegūt, šāda iespēja zudusi tā iemesla dēļ, ka mantojuma atstājējs ir visu mantu atdāvinājis, tad neatraidāmam mantiniekam ir tiesības neatņemamo daļu izprasīt Civillikuma 1922.pantā noteiktajā kārtībā.¹⁰⁹

Atbilstoši CL 425.pantam neatņemamā mantojuma daļa ir puse no tās mantojuma daļas vērtības, kādu neatņemamās daļas tiesīgais manto pēc likuma. Šo daļu nosaka pēc tā mantas sastāva un vērtības, kāds bijis testatora nāves dienā. Neatņemamo daļu aprēķina no testatora skaidras mantas, atskaitot visus viņa parādus.

Neatņemamās daļas tiesīgajiem ir jāievēro likumā noteiktā mantošanas tiesību īstenošanas kārtība. CL 693.pantā noteikts, ja mantojuma pieņemšanai mantojuma atstājējs noteicis zināmu termiņu, tad ieceltam mantiniekam tas jāievēro; ja tāds termiņš nav noteikts, bet mantinieki ir uzaicināti, tad mantot aicinātam sava griba par mantojuma pieņemšanu jāizteic līdz uzaicinājumā noliktam termiņam; ja uzaicinājuma nav bijis, tad mantiniekam jāizsaka sava griba pieņemt

¹⁰⁷ Kārklīšs J., Zīle K., Neatņemamās daļas tiesīgā prasījuma par neatņemamās daļas izdošanu noilgums dāvinājuma gadījumā. Latvijas Universitātes 77. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums. Satversmē nostiprināto vērtību aizsardzība: dažādu tiesību nozaru perspektīva. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2019, 179.lpp

¹⁰⁸ Ibid. 173.lpp.

¹⁰⁹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2013.gada 27.marta spriedums lietā Nr.SKC-91/2013., 6.2.pkt.

Pieejams: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/civillietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/civillikums/ceturta-dala-saistibu-tiesibas-1401-2400pants/vienpadsmita-nodala-davinajums-1912-1933pants> [aplūkots 20.12.2021.]

mantojumu gada laikā, skaitot šo termiņu no mantojuma atklāšanās dienas, ja mantojums atrodas viņa faktiskā valdījumā, bet pretējā gadījumā – no ziņu saņemšanas laika par to, ka mantojums atklājies.

Neatņemamās daļas tiesīgais savu neatņemamo daļu var izprasīt tikai tad, ja viņš izteicis gribu mantojumu pieņemt to termiņu ietvaros, kuri norādīti CL 693.pantā.¹¹⁰

Tomēr paliek svarīgs jautājums termiņa noteikšanai neatņemamās daļas tiesīgajam prasīt savu neatņemamo daļu no dāvanas. Profesors J.Kārklīšs un K.Zīle ir rakstījuši "termiņa (noilguma) noteikšana jēga un mērķis saskatāms gan no *publisko*, gan *privāto* interešu aspekta. Publiskās intereses izpaužas tajā, ka noilguma institūts neļauj kreditoram savu prasījumu īstenot neierobežoti ilgā laika posmā.¹¹¹ Šāds ierobežojums noteikts, ievērojot apsvērumu: jo ilgāks laiks pāriet kopš apstrīdamo tiesisko attiecību nodibināšanās brīža, jo grūtāk parādniekam ir atspēkot iespējamā prasījuma nepamatotību, strīdīgumu. Iespēja prasīt pārskatīt senas tiesiskās attiecības, kuras tādējādi varētu tikt balstītas uz nepilnīgiem juridiskiem faktiem, satur bīstamību pareizam tiesisko attiecību noregulējumam un tātad arī drošai un noteiktai civiltiesiskai apgrozībai.¹¹² Tādējādi noilguma termiņš ir noteikts, tai skaitā tiesiskās drošības un noteiktības interesēs,¹¹³ kas rezultējas stabilākā civiltiesiskā apgrozībā. Savukārt no privāto tiesību interešu skatpunkta noilguma institūts aizsargā parādnieku, tas ir noteikts parādnieka interesēs,¹¹⁴ kuram neierobežoti ilgā laika posmā nav jābūt nedrošam par tiesisko attiecību pabeigtību. Līdz ar to noilguma regulējuma tiesībpolitiskais mērķis ir nodrošināt tiesisko attiecību stabilitāti un noteiktību noteiktā laika posmā (tiesisko attiecību mieru),¹¹⁵ novērst nenoteiktību mantiskajās attiecībās.¹¹⁶ [...] Lai arī iepriekš minētie apsvērumi attiecas uz noilguma institūtu, tomēr noilguma idejas un mērķa aspekti ir tādā pašā mērā attiecināmi arī uz termiņu, kādā neatņemamās

¹¹⁰ Sk. arī: Civillikuma komentāri: Mantojuma tiesības. R. Krauze un Z. Gencs – R.: Mans Īpašums, 1997, 52.lpp.

¹¹¹ Eidgenössisches Justiz- und Polizeidepartement EJPD. Bundesamt für Justiz BJObligationenrecht (Revision des Verjährungsrechts). Bericht zum Vorentwurf. Schweiz. August, 2011, S. 6–7.
Citēts no: Kārklīšs J., Zīle K., Neatņemamās daļas tiesīgā prasījuma par neatņemamās daļas izdošanu noilgums dāvinājuma gadījumā. Latvijas Universitātes 77. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums. Satversmē nostiprināto vērtību aizsardzība: dažādu tiesību nozaru perspektīva. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2019, 175.lpp.

¹¹² Буковский В. 1914, с. 1522.

Citēts no: Ibid 176.lpp.

¹¹³ Brox H., Walker W.-D. Schuldrecht Allgemeiner Teil. München, 2015, S. 286.

Citēts no: Ibid

¹¹⁴ Wolf M., Neuer J. Allgemeiner Teil des Bürgerlichen Rechts. 10. Aufl. München: Verlag C. H. Beck, 2012, S. 261.

Citēts no: Ibid

¹¹⁵ Буковский В. 1914, с. 1522.

Citēts no: Ibid

¹¹⁶ Torgāns K. Saistību tiesības. Rīga: Mācību grāmata, 2014, 246. lpp.

daļas tiesīgais ir tiesīgs pārskatīt mantojuma atstājēja dāvinājuma darījumus pagātnē. Kā jau minēts, termiņš 10 gadi, kura laikā attiecības ne no vienas iesaistītās puses netiek apšaubītas, ir kompromiss starp kreditora un parādnieka interesēm, kas noteikts civiltiesiskās apgrozības stabilitātes interesēs. Civiltiesiskās attiecības nevar tikt pakļautas pārvērtēšanai neierobežoti ilgā laika posmā uz pagātni, jo tas izjauc tiesisko noteiktību."¹¹⁷

Nemot vērā gan darbā minēto Augstākās tiesas tiesu praksi, gan iepriekš minēto tiesību zinātnieku pausto viedokli, par pareizu jāatdzīst Civillikuma 1922. panta interpretācija, ka neatņemamās daļas tiesīgais ir tiesīgs izprasīt neatņemamo daļu no apdāvinātā par mantojuma atstājēja veiktu dāvinājumu, ja šis dāvinājums nav vecāks par 10 gadiem. Jāpiekrīt arī profesora J.Kārklīņa un K.Zīles teiktajam, ka saprātīgs un pārskatāms termiņš attiecībā uz izdarīto dāvinājumu ļautu arī vieglāk un precīzāk atbilstoši Civillikuma 1922. panta otrajai daļai noteikt dāvinātāja mantas stāvokli dāvināšanas laikā, lai korekti aprēķinātu izmaksājamo neatņemamo daļu.¹¹⁸

Ceļot prasību par neatņemamās daļas izdošanu neatņemamās daļas tiesīgajam, ir jāiesniedz pierādījumi par neatņemamās daļas no dāvinātā īpašuma vērtību dāvināšanas laikā, kā arī par to, vai dāvinātāja manta vēlāk nav pavairojusies un kas neatņemamās daļas tiesīgajam novēlēts rīkojumā nāves gadījumam (CL 1922.p.). Tāpat neatņemamās daļas tiesīgie var saņemt kompensāciju neatņemamās daļas apmērā, ja dāvinātā īpašuma sastāvs ir būtiski mainījies.

Jānorāda, ka arī dāvinājuma līgums atlīdzības nozīmē (CL 1933.p.), ja tāds ir noslēgts, neierobežo neatņemamās daļas tiesīgo prasīt no apdāvinātā izdot viņiem neatņemamās daļas, kuras viņi ir tiesīgi saņemt.

Darba autors uzsver, ka neatņemamās daļas tiesīgais savu neatņemamo daļu var izprasīt tikai tad, ja viņš izteicis gribu pieņemt mantojumu to termiņu ietvaros, kas norādīti CL 693.pantā. Turklāt šajā pantā norādītos termiņus mantojuma pieņemšanai nevar atjaunot vai pagarināt.

Turpretī, ja neatņemamās daļas tiesīgais ir izteicis gribu mantojumu pieņemt likumā noteiktajā kārtībā, proti, viena gada laikā, tas nozīmē, ka viņš ir vēlējis mantojumu iegūt. Tomēr, ja, neraugoties uz gada laikā izteikto gribu mantojumu iegūt, šāda iespēja zudusi tā iemesla dēļ, ka mantojuma atstājējs ir visu mantu atdāvinājis, tad neatņemamās daļas tiesīgajam ir tiesības

¹¹⁷ Kārklīņš J., Zīle K., Neatņemamās daļas tiesīgā prasījuma par neatņemamās daļas izdošanu noilgums dāvinājuma gadījumā. Latvijas Universitātes 77. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums. Satversmē nostiprināto vērtību aizsardzība: dažādu tiesību nozaru perspektīva. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2019, 176.lpp.

¹¹⁸ Ibid.

neatņemamo daļu izprasīt CL 1922.pantā noteiktajā kārtībā.¹¹⁹

Lietā Nr. SKC-117/2019 atzīts, ka tam, ka zemesgrāmatā īpašuma tiesības uz nekustamo īpašumu (pēc mantojuma atklāšanās) nostiprinātas atbildētājam, pamatojoties uz dāvinājumu, un nekustamais īpašums formāli neietilpst mantojuma masā, CL 1922.panta izpratnē nav nozīmes, jo prasītāja ir tiesīga izprasīt no apdāvinātās viņai pienākošos mantojuma neatņemamo daļu.¹²⁰

Katra tiesības vai pienākums nodibinās ar faktu, ko sauc par juridisku faktu (kuram ir tiesiska nozīme). Atbilstoši šiem CL 687. un 688.pantos ietvertajiem noteikumiem mantojuma iegūšanai nepieciešamais priekšnosacījums ir mantojuma pieņemšana. Tādējādi, izlemjot jautājumu par kādas personas tiesībām pretendēt uz mantojuma neatņemamās daļas izdošanu atbilstoši CL 1922.pantam, juridiski nozīmīgs ir fakts par to, vai šī persona izteikusi gribu pieņemt atklājušos mantojumu. Tiesas uzdevums ir noskaidrot, vai prasību cēlušās personas norādītie apstākļi un to pamatošanai iesniegtie pierādījumi liecina par mantojuma pieņemšanu.¹²¹

Rezumējot iepriekš norādīto, dāvinātāja neatņemamās daļas tiesīgajiem uz Civillikuma 1922.panta pamata ir tiesības prasīt no apdāvinātā, lai izdod viņiem šīs daļas, ja dāvinājums izdarīts tādā apmērā, ka dāvinātāja neatņemamās daļas tiesīgajiem neatliek pat viņu neatņemamās daļas (CL 422.p. un turpm. p.).

Vienlaikus secināms, ka, aprēķinot neatņemamo daļu, jāņem par pamatu dāvinātāja mantas stāvoklis dāvināšanas laikā. Turpretī, ja šī manta vēlāk pavairojusies, tad ir obligāti jāievēro tiklab šis pavairojums, kā arī tas, kas neatņemamās daļas tiesīgajam novēlēts rīkojumā nāves gadījumam.

Jāsecina, ka neatņemamās daļas tiesīgajiem nav jāceļ mantojuma prasība, lai saņemtu sev piekritošo neatņemamo daļu, bet, ievērojot Civillikuma 423. panta otrās daļas noteikumus un Civillikuma 788. pantu, ir ceļama prasība par neatņemamās daļas izdošanu, neapstrīdot ne

¹¹⁹ Sk. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2013.gada 27.marta spriedums lietā Nr.SK-91/2013 (C04267108), 6.2.pkt.

Piejams: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/civillietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/civillikums/ceturta-dala-saistibu-tiesibas-1401-2400pants/vienpadsmita-nodala-davinajums-1912-1933pants> [aplūkots 20.12.2021.]

¹²⁰ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2019.gada 15.februāra spriedums lietā Nr.SK-117/2019, 8.2.pkt.

Piejams: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/civillietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/civillikums/otra-dala-mantojuma-tiesibas-382-840pants/sesta-nodala-mantojuma-pienemsana-un-iegusana-687-714pants> [aplūkots 20.12.2021.]

¹²¹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2019.gada 15.februāra spriedums lietā Nr.SK-117/2019, 8.1.pkt.

Piejams: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/civillietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/civillikums/otra-dala-mantojuma-tiesibas-382-840pants/sesta-nodala-mantojuma-pienemsana-un-iegusana-687-714pants> [aplūkots 20.12.2021.]

pēdējās gribas rīkojumu, ne dāvinājuma līgumu.

Turklāt, pamatojoties uz mūsdienu tiesu praksi un tiesību zinātnieku pētījumiem par noilguma noteikšanu neatņemamās daļas tiesīgajam prasīt savu neatņemamo daļu no apdāvinātā, darba autors uzskata par pareizu Civillikuma 1895. pantā noteikto 10 gadu termiņa piemērošanu.

Autors secina, ka neatņemamās daļas tiesīgajiem ir strikti jāievēro Civillikumā noteiktā mantošanas tiesību īstenošanas kārtība, jo neatņemamās daļas tiesīgais savu neatņemamo daļu var izprasīt tikai tad, ja viņš ir izteicis gribu mantojumu pieņemt to termiņu ietvaros, kuri norādīti CL 693.pantā, jo ceļot prasību par neatņemamās daļas izdošanu, ir jāiesniedz pierādījumi par neatņemamās daļas no dāvinātā īpašuma vērtību dāvināšanas laikā, kā arī par to, vai dāvinātāja manta vēlāk nav pavairojusies un kas neatņemamās daļas tiesīgajam ir novēlēts rīkojumā nāves gadījumam.

KOPSAVILKUMS

Pētījuma rezultātā maģistra darba autors nonāk pie šādiem secinājumiem:

1. Maģistra darbā aplūkots jautājums **par dāvinājuma nošķiršanu no draudzības pirkuma**, kas palīdz izgaismot darījuma dalībnieku patiesu gribu līguma noslēgšanai. Civiltiesisko attiecību dalībniekam var būt iemesli, kādēļ viņš izrāda devību svešam cilvēkam, tomēr tie ir izņēmuma gadījumi. Autora prāt, ja līdzēju nolūks ir tiešām slēpt darījumu, tiek darīts viss iespējamais, lai turpmāk būtu apgrūtināta darījuma apstrīdēšana. Tomēr simulatīvs darījums nav spēkā neesošs pats par sevi, jo simulatīvā darījuma gadījumā spēkā ir apslēptais, bet patiesi gribētais darījums. Tad, lai pierādītu pirkuma līguma aizslēpšanu aiz dāvinājuma līguma vai pretējo, - izšķirošā nozīme var būt arī netiešo pierādījumu kopumam, kuri kopsakarā un bez iekšējām pretrunām var norādīt uz līdzēju nolūku aizslēpt patieso darījumu aiz cita darījuma. Turklāt īstais līdzēju mērķis ir jāatklāj, kreditoram apstrīdot darījumu kā simulatīvu.
2. Pētot, kādi ir **priekšnosacījumi piedziņas vēršanai uz dāvinātu mantu**, maģistra darba autors secināja, ka ir divi priekšnosacījumi piedziņas vēršanai uz dāvinātu mantu, proti:
 - 1) dāvinātāja parāda esība pret kreditoru, kas pastāvēja jau mantas dāvināšanas laikā, un
 - 2) dāvinātāja nespēja samaksāt parādu kreditoram. Turklāt dāvinātāja nespēja samaksāt parādus var attiekties uz prasījumiem, kuriem iestājies termiņš dāvinājuma izpildes brīdī, vai arī uz visiem prasījumiem, tostarp – arī uz tiem, kuriem vēl nav iestājies izpildes termiņš. Svarīgi, ka piedziņas vēršanai uz dāvinātu mantu, ir jākonstatē abu minēto priekšnosacījumu sakritība.
3. Analizējot Civillikuma 1927.panta normu par visas mantas dāvinājumu ar tiesu prakses materiāliem par šo normu piemērošanu, maģistra darba autors nonāk pie secinājuma, ka **Civillikuma 1927.pantā noteiktā iespēja vērst piedziņu dāvinātāja saistību izpildei uz dāvināto mantu saistīta nevis ar visas mantas atdāvināšanas faktu kā tādu, bet gan ar to, vai no atlikušās mantas dāvinātājs ir spējīgs apmierināt kreditoru prasījumus.** Tādējādi minētā tiesību norma neierobežo kreditora tiesības prasīt no apdāvinātā

apmierinājumu no viņam dāvinātas mantas. Tomēr, darba autors ierosina precizēt minēto Civillikuma normu ar grozījumu 1927. panta otrajā teikumā, papildināt teikumu ar vārdiem "neatkarīgi no tās apmēra" un izteikt 1927. panta otro teikumu šādā redakcijā:

"Tajā gadījumā, kad dāvinātājs nespēj samaksāt parādus, kuri viņam bijuši dāvināšanas laikā, nevien viņa kreditori var prasīt sev apmierinājumu no viņa dāvanas neatkarīgi no tās apmēra, bet arī viņš pats var prasīt no apdāvinātā, lai no viņa dāvinātās mantas dod atpakaļ šo parādu samaksai vajadzīgo daļu."

4. Saistībā ar dāvinātāja neatņemamās daļas tiesīgajiem prasīt neatņemamās daļas no izdarītā dāvinājuma autors secināja, ka **uz Civillikuma 1922.panta pamata tādās tiesības ir vienīgi tad, ja dāvinājums izdarīts tādā apmērā, ka dāvinātāja neatņemamās daļas tiesīgajiem neatliek pat viņu neatņemamās daļas.** Turklāt secināms, ka, aprēķinot neatņemamo daļu, jāņem par pamatu dāvinātāja mantas stāvoklis dāvināšanas laikā. Turpretī, ja šī manta vēlāk pavairojusies, tad ir obligāti jāievēro šis pavairojums, kā arī tas, kas neatņemamās daļas tiesīgajam novēlēts rīkojumā nāves gadījumam.
5. Pamatojoties uz darbā pētīto Augstākās tiesas tiesu praksi un mūsdienu tiesību zinātnieku pausto viedokli, **darba autors uzskata par pareizu tādu Civillikuma 1922. panta interpretāciju, ka neatņemamās daļas tiesīgais ir tiesīgs izprasīt neatņemamo daļu no apdāvinātā par mantojuma atstājēja veiktu dāvinājumu, ja šis dāvinājums nav vecāks par 10 (desmit) gadiem.** Maģistra darba autora ieskatā likumā būtu skaidri nosakāms termiņš prasības celšanai par neatņemamās daļas izdošanu. Tādējādi darba autors ierosina papildināt Civillikuma 1922. panta pirmo daļu ar otro teikumu šādā redakcijā:
"Tiesības prasīt neatņemamās daļas var izlietot neatņemamās daļas tiesīgie desmit gadu laikā skaitot no dāvinājuma izdarīšanas dienas."

Izmantotās literatūras un juridisko aktu saraksts

Literatūra

- 1) Balodis K. Ievads civiltiesībās. Rīga: Zvaigzne ABC. 2007.
- 2) Bukovskis V. Civīlprocesa mācības grāmata. Rīga: Autora izdevums, 1933.
- 3) Civilprocesa likuma komentāri. Trešais papildinātais izdevums. Autoru kolektīvs. Prof. K. Torgāna vispārīgā zinātniskā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006.
- 4) Civilprocesa likuma komentāri. II daļa (29.-60.1 nodaļa). Sagatavojis autoru kolektīvs. Prof. K. Torgāna zinātniskajā redakcijā. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2012.
- 5) Kalniņš V. Romiešu civiltiesību pamati. Rīga: Zvaigzne, 1977.
- 6) Krauze R. un Gencs Z. Civillikuma komentāri: Mantojuma tiesības. Rīga. Mans Īpašums, 1997.
- 7) Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Saistību tiesības (1401.–2400. p.). Autoru kolektīvs prof. K. Torgāna vispārīgā zinātniskā redakcijā. Rīga: Mans Īpašums, 1998.
- 8) Sinaiskis V. Latvijas civiltiesību apskats. Rīgā, 1940.
- 9) Sinaiskis V. Latvijas civiltiesību apskats. Lietu tiesības. Saistību tiesības. Rīga: Latvijas Juristu biedrība, 1995.
- 10) Torgāns K. Saistību tiesības. II daļa. Mācību grāmata. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008.
- 11) Torgāns K. Saistību tiesības. Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2018.
- 12) Torgāns K. Latvijas Republikas Civillikuma komentāri: Ceturtā daļa. Saistību tiesības. Autoru kolektīvs prof. K. Torgāna vispārīgā zinātniskā redakcijā. Otrs papild. izd. Rīga: Mans īpašums, 2000.
- 13) Kārklīņš J., Zīle K., Neatņemamās daļas tiesīgā prasījuma par neatņemamās daļas izdošanu noilgums dāvinājuma gadījumā. Latvijas Universitātes 77. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums. Satversmē nostiprināto vērtību aizsardzība: dažādu tiesību nozaru perspektīva. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2019.
- 14) Rozenfelds J. Nekustamais īpašums kā visas mantas dāvinājuma priekšmets. Latvijas Universitātes 78. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums. Starptautisko un Eiropas Savienības tiesību piemērošana nacionālajās tiesās. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2020.
- 15) Latvijas Zvērinātu notāru padome. Testaments un savlaicīga īpašumu pārņemšana –

populārākie veidi mantas atstāšanai nākamajām paaudzēm. Jurista Vārds, 20.11. 2018.

Pieejams: <https://juristavards.lv/zinas/273786-testaments-un-savlaiciga-ipasumu-parnemsana-popularakie-veidi-mantas-atstasana-i-nakamajam-paaudzem/> [aplūkots 20.12.2021.]

16) Svarinskis I. Kreditoru prasība pret apdāvināto: galvenais problēmjaudājums. Jurista Vārds, 10.11.2020., Nr. 45 (1155) Pieejams: <https://juristavards.lv/doc/277530-kreditoru-prasiba-pret-apdavinato-galvenais-problemjautajums/> [aplūkots 20.12.2021.]

17) Kalniņš E. Mantas jēdziens civiltiesībās. LU žurnāls “Juridiskā Zinātne”, 1.sēj. Rīga: LU, 2010.

18) Буковский В. Свод гражданских узаконений губерний Прибалтийских с продолжением 1912–1914 г.г. и с разъяснениями в 2 томах. Т. II. Рига: Гемпель и Ко, 1914, с. 1980.

19) Эрдман К. Обязательственное Право Губерний Прибалтийских. Изъ курса проф. Эрдмана. – Рига, 1908.

Normatīvie akti

1) Komerclikums. LV likums. Pieņemts: 13.04.2000. [01.08.2021. red.]

2) Latvijas Republikas Civillikums. Pieņemts 28.01.1937. [03.12.2015. red.]

3) Maksātspējas likums. LV likums. Pieņemts: 26.07.2010. [07.09.2021. red.]

4) Publiskas personas finanšu līdzekļu un mantas izšķērdēšanas novēršanas likums. LV likums. Pieņemts: 19.07.1995. [01.01.2020. red.]

Juridiskās prakses materiāli

1) Senāta Civillietu departamenta 2021.gada 25.februāra spriedums lietā Nr. C33525715, SKC-32/2021. Pieejams: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/civillietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/civillikums/ceturta-dala-saistibu-tiesibas-1401-2400pants/vienpadsmiata-nodala-davinajums-1912-1933pants> [aplūkots 20.12.2021.]

2) Senāta Civillietu departamenta 2020.gada 29.oktobra spriedums lietā Nr. C33432217, SKC-288/2020. Pieejams: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/civillietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/civillikums/ceturta-dala-saistibu-tiesibas-1401-2400pants/vienpadsmiata-nodala-davinajums-1912-1933pants> [aplūkots

20.12.2021.]

- 3) Senāta Civillietu departamenta 2020.gada 9.marta spriedums lietā Nr. C17130915, SKC–79/2020. <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/civillietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/civillikums/ceturta-dala-saistibu-tiesibas-1401-2400pants/divpadsmiata-nodala-prasijumi-no-atdosanas-ligumiem-1934-2001pants> [aplūkots 20.12.2021.]
- 4) Senāta Civillietu departamenta 2019.gada 3.decembra spriedums lietā Nr. C30666916, SKC–376/2019. Pieejams: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/civillietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/civillikums/ceturta-dala-saistibu-tiesibas-1401-2400pants/vienpadsmiata-nodala-davinajums-1912-1933pants> [aplūkots 20.12.2021.]
- 5) Senāta Civillietu departamenta 2019.gada 15.februāra spriedums lietā Nr.SKC-117/2019. Pieejams: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/civillietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/civillikums/otra-dala-mantojuma-tiesibas-382-840pants/sesta-nodala-mantojuma-pienemsana-un-iegusana-687-714pants> [aplūkots 20.12.2021.]
- 6) Senāta Civillietu departamenta 2019.gada 14.februāra spriedums lietā Nr. C15225415, SKC–113/2019. Pieejams: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/civillietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/civillikums/ceturta-dala-saistibu-tiesibas-1401-2400pants/vienpadsmiata-nodala-davinajums-1912-1933pants> [aplūkots 20.12.2021.]
- 7) Augstākā tiesas Civillietu departamenta 2018.gada 30.augusta spriedums lietā Nr.C31302315, SKC–179/2018. Pieejams: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/civillietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/civillikums/ceturta-dala-saistibu-tiesibas-1401-2400pants/vienpadsmiata-nodala-davinajums-1912-1933pants> [aplūkots 20.12.2021.]
- 8) Augstākā tiesas Civillietu departamenta 2018.gada 19.februāra spriedums lietā Nr.C15291810, SKC-7/2018. Pieejams: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/civillietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/civillikums/ceturta-dala-saistibu-tiesibas-1401-2400pants/divpadsmiata-nodala-prasijumi-no-atdosanas-ligumiem-1934-2001pants> [aplūkots 20.12.2021.]
- 9) Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2017.gada 29.novembra spriedums lietā Nr.C04277105, SKC 266/2017. Pieejams: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/civillietu-departaments/klasifikators-pec-lietu->

[kategorijam/civillikums/ceturta-dala-saistibu-tiesibas-1401-2400pants/vienpadsmiata-nodala-davinajums-1912-1933pants](https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/civillietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/civillikums/ceturta-dala-saistibu-tiesibas-1401-2400pants/vienpadsmiata-nodala-davinajums-1912-1933pants) [aplūkots 20.12.2021.]

- 10) Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2014. gada 19.februāra spriedums lietā Nr. SKC-590/2014. Pieejams: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/civillietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/civillikums/ceturta-dala-saistibu-tiesibas-1401-2400pants/vienpadsmiata-nodala-davinajums-1912-1933pants> [aplūkots 20.12.2021.]
- 11) Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2013. gada 25.oktobra spriedums lietā Nr. SKC-195/2013. Pieejams: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/civillietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/civillikums/ceturta-dala-saistibu-tiesibas-1401-2400pants/vienpadsmiata-nodala-davinajums-1912-1933pants> [aplūkots 20.12.2021.]
- 12) Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2013. gada 27.marta spriedums lietā Nr. SKC-91/2013. Pieejams: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/civillietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/civillikums/ceturta-dala-saistibu-tiesibas-1401-2400pants/vienpadsmiata-nodala-davinajums-1912-1933pants> [aplūkots 20.12.2021.]
- 13) Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2012. gada 25.janvāra spriedums lietā Nr. SKC –23/2012. Pieejams: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/civillietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/civillikums/ceturta-dala-saistibu-tiesibas-1401-2400pants/vienpadsmiata-nodala-davinajums-1912-1933pants> [aplūkots 20.12.2021.]
- 14) Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2009. gada 28.janvāra spriedums lietā Nr. SKC – 37. Pieejams: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/civillietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/civillikums/ceturta-dala-saistibu-tiesibas-1401-2400pants/vienpadsmiata-nodala-davinajums-1912-1933pants> [aplūkots 20.12.2021.]
- 15) Augstākās tiesas Senāta 2006. gada 18. janvāra spriedums lietā Nr. SKC-14/2006. Pieejams: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/civillietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/civillikums/ceturta-dala-saistibu-tiesibas-1401-2400pants/vienpadsmiata-nodala-davinajums-1912-1933pants>
- 16) Augstākās tiesas Senāta 2005. gada 12. janvāra spriedums lietā Nr. SKC-22/2005. Pieejams: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/civillietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/civillikums/ceturta-dala-saistibu-tiesibas->

- [1401-2400pants/vienpadsmiņa-nodala-darījums-1912-1933pants](#) [aplūkots 20.12.2021.]
- 17) Augstākās tiesas Senāta 2004.gada 6.oktobra spriedums lietā Nr. SKC – 481/2004.
Pieejams: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/civillietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/civillikums/ceturta-dala-saistibu-tiesibas-1401-2400pants/vienpadsmiņa-nodala-darījums-1912-1933pants> [aplūkots 20.12.2021.]
- 18) Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2000. gada 8. novembra spriedums lietā Nr.PAC-678. Grām.: Latvijas Republikas apelācijas instances nolēmumu apkopojums civillietās 1999.-2000. gads. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2001.
- 19) Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2001. gada 25. aprīļa spriedums lietā Nr.SKC-223. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta spriedumi un lēmumi 2001. – Rīga: Latvijas Tiesnešu mācību centrs, 2002.
- 20) Senāta Civillietu departamenta 2021. gada 19. jūnija spriedums lietā Nr.SKC-13/2021.
Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [aplūkots 29.12.2021.]
- 21) Senāta Civillietu departamenta 2021. gada 17. jūnija spriedums lietā Nr.SKC-104/2021.
Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [aplūkots 29.12.2021.]
- 22) Senāta Civillietu departamenta 2021. gada 24. marta spriedums lietā Nr.SKC-53/2021.
Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [aplūkots 29.12.2021.]
- 23) Senāta Civillietu departamenta 2021.gada 5.marta lēmums lietā Nr. SKC-134/2021
Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [aplūkots 29.12.2021.]
- 24) Latgales apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2021. gada 11. marta spriedums lietā arhīva Nr. CA-0073-21. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [aplūkots 29.12.2021.]
- 25) Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģijas 2013. gada 4. septembra spriedums lietā arhīva Nr. C-0859-13. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [aplūkots 29.12.2021.]
- 26) Zemgales rajona tiesas 2021.gada 9.aprīļa spriedums lietā Nr. C73439020. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [aplūkots 29.10.2021.]
- 27) Vidzemes rajona tiesas 2021.gada 22.marta spriedums lietā arhīva Nr. C-0385-21/19.
Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [aplūkots 29.12.2021.]
- 28) Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2021.gada 7.aprīļa spriedums lietā arhīva Nr. C-3107-21/22. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [aplūkots 29.12.2021.]
- 29) Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2021.gada 25.februāra spriedums lietā arhīva Nr. C-1442-21/26. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [aplūkots

29.12.2021.]

- 30) Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2013. gada 8. novembra spriedums lietā Nr.C29 7852 11. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [aplūkots 29.12.2021.]
- 31) Latvijas Republikas apelācijas instances nolēmumu apkopojums civillietās 1999.-2000.gads. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2001.
- 32) Augstākās tiesas Senāta Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas sadarbībā ar Civillietu departamentu 2007.gada tiesu prakses apkopojums „Tiesu prakse mantojuma lietās”, LR Augstākā tiesa, 2021, <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/tiesu-prakses-apkopojs/civiltiesibas> [aplūkots 08.12.2021.]
- 33) Senāta Civīlās kasācijas departamenta 1931.g. spriedumi, 1937, 148.–149.lpp. Pieejams: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/vesturiska-judikatura-lidz-1940gadam/senata-civila-kasacijas-departamenta-spriedumi> [aplūkots 12.12.2021.]

Dokumentārā lapa

Maģistra darbs „Piedzīņas vēršana uz dāvināto mantu” izstrādāts LU Juridiskajā fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autors: _____ Edgars Kažoks
(paraksts)

Rekomendēju/nerekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītājs: profesors Dr.iur. Jānis Kārklīšs _____ __.__.202__.
(paraksts)

Recenzents:

Darbs iesniegts LU Juridiskās fakultātes Civiltiesību zinātņu katedrā __.__.202__.

Dekāna pilnvarotā persona: metodiķe: _____
(paraksts)

Darbs aizstāvēts maģistra gala pārbaudījuma komisijas sēdē

__. __.202__. protokola nr. _____, vērtējums: _____

Komisijas sekretārs: _____

Šis dokuments ir elektroniski parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu